

**LEGEA PRIVIND DREPTURILE
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE
ȘI ETNICE DIN UNGARIA
(1993)**

LEGEA PRIVIND DREPTURILE
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE
ȘI ETNICE DIN UNGARIA
(1993)

LEGEA nr. LXXVII DIN 1993 PRIVIND DREPTURILE
MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ȘI ETNICE
ediția a II-a în limba română

Prezenta lege și anexele ei au fost publicate în *Magyar Közlöny*
(*Monitorul Oficial Ungar*) nr. 100/22.VII.1993.

Traducere de Ștefan Frățean
Textul traducerii a fost revăzut de Skultéty Sándor

Redactori: Bárdi Nándor, Veres Péter

Colegiul de redacție: Zepezcaner Jenő (editor responsabil),
Bárdi Nándor, Biró Gábor (grafică), Hermann Gusztáv Mihály,
Veres Péter

MÚZEUMI FÜZETEK nr. 13.
CAIETE MUZEALE nr. 13.

Editat de Asociația Culturală Haáz Rezső — Odorheiu Secuiesc

ISBN 973-96873-4-2

Tiparul executat în tipografia PRO-PRINT S.A. din Miercurea Ciuc
str. Timișoarei nr.19. Director: Burus Endre

CUPRINS

Gabriel Andreescu	
Cuvînt înainte	5
Ștefan Frătean	
Minoritățile naționale și etnice din Ungaria	7
Bodáne dr. Pálok Judit	
Legea cu privire la minoritățile naționale și etnice. Elaborare și instituții	20
Legea LXXVII din 1993 privind drepturile minorităților naționale și etnice	28

CUVÎNT ÎNAINTE

Caietele Muzeului „Haáz Rezső” sînt, după știința mea, întia publicație care oferă cititorului român o informație relativ acoperitoare privind situația de astăzi a minorităților naționale și etnice din țara vecină. Prima secțiune: *Minoritățile naționale și etnice din Ungaria* (Ștefan Frătian) tratează date de ordin sociologic (caracteristici demografice), instituțional (participarea la viața politică, așezămintele de educație, culturale și religioase), în sfîrșit, date socio-economice (privind condițiile de trai). Informația este prezentată sintetic, iar comentariile și contextualizările apar foarte limitat. Aceasta constituie în același timp calitatea și limita textului lui Ștefan Frătian. Avantajul de a te afla în fața unor cifre precise are drept corelativ o pierdere de semnificație. Ar fi fost, spre exemplu, relevantă o prezentare a evoluției istorice a minorităților din Ungaria (recensămintele din 1910 și cele acoperind perioada 1941-1990 nefiind suficiente), care nu ar fi făcut de altfel decît să pună în lumină radicalitatea schimbărilor de după 1990.

A doua secțiune (autor: Pálok Judit) tratează elaborarea *Legii cu privire la minoritățile naționale și etnice* și prezintă, pe scurt, instituțiile minorităților, create pe baza acestui document legislativ. Foarte importantă este publicarea legii ca atare, avînd în vedere faptul că România se află la rîndul ei în fața provocării de a adopta sau nu o lege a minorităților naționale.

Legea maghiară este extrem de novatoare și, cred, a fost gîndită de către autorii ei și ca un model pentru viitoarele codificări în domeniu, la nivel internațional. Astfel, legea vorbește sistematic despre **minorități** ca atare, în aceeași măsură în care se referă la **persoanele aparținînd minorităților naționale**; minoritățile sînt considerate **factori constitutivi ai statului**, iar identitatea națională, **un drept fundamental al omului**; legiferează **drepturile colective**; recunoaște dreptul minorităților de a înființa **partide politice**; de a avea reprezentare parlamentară; de a beneficia de serviciile **ombudsmanului** pentru drepturile minorităților naționale și etnice; de a crea instituții proprii (**autogovernările**, locale, naționale) care au statut de drept public. Cine a studiat legea UDMR poate remarca faptul că majoritatea opțiunilor din proiectul de lege al UDMR privind minoritățile naționale

și comunitățile autonome se regăsesc în legea adoptată la 7 iulie 1993 de Adunarea Națională a Republicii Ungare.

Am spus că această lege este novatoare. Ea propune soluții cu totul originale privitoare la mecanismele de protecție a minorităților naționale și etnice. Garanțiile ei se află cu mult peste standardele introduse de către documentele ONU, OSCE ori ale Consiliului European. (Evaluarea efectelor acestei legi va putea fi făcută însă de abia peste câțiva ani buni.) Salutînd „curajul” legislativului ungar, nu înseamnă că nu am în vedere cîteva observații critice asupra legii din țara vecină.

Arbitrară mi se pare acea condiție ca grupurile cu specificitate națională ori etnică să se fi stabilit pe pămîntul ungar de **cel puțin de o sută de ani** pentru a fi acceptate drept minorități. Considerarea minorităților drept „factori constitutivi ai statului” ridică probleme de principiu cărora văd că legea le-a dat un răspuns. Dar cea mai mare problemă îmi pare a fi ridicată de către statutul de drept public al autoguvernărilor minorităților, care are drept corelativ **unicitatea** autoguvernărilor de nivel național. Se produce astfel o „inregimentare” a minoritarilor, care poate avea efecte pozitive asupra stabilității grupului ca atare, dar afectează într-o anumită măsură dreptul persoanelor care aparțin acestor minorități de a beneficia, **independent de raporturile lor cu organizațiile reprezentative**, de măsuri specifice de protecție.¹

Dincolo de documentele ca atare, mi se pare importantă aducerea la cunoștința opiniei publice (poate aceasta va reuși mai puțin) a cercetărilor, a oficialilor implicați, a ziariștilor interesați din România a unei informații la zi privind situația minorităților din țara vecină — inclusiv, minoritatea română. Știm că printre clișeele utilizate des de către extremiștii naționaliști de la noi se află și teza că „nu avem de la cine lua lecții”. Chiar dacă nu apare pentru că s-ar cere ori s-ar da lecții, materialul editat de către Muzeul „Haáz Rezső” este o bună ocazie de a raționa asupra unei teme care interesează astăzi Ungaria, România, Europa, întreaga lume.

¹ O analiză pe larg a acestor aspecte poate fi găsită în comentariile la proiectul de lege al UDMR privind minoritățile naționale și comunitățile autonome, din volumul: G. Andreescu, V. Stan, R. Weber, *Concepția UDMR privind drepturile minorităților naționale*, Centrul pentru Drepturile Omului, București, 1994.

Minoritățile naționale și etnice din Ungaria

Definiția dată minorităților naționale și etnice din Ungaria de Legea din 1993 privind drepturile minorităților naționale și etnice este următoarea: „ Conform prezentei legi, minorități naționale și etnice (în continuare: minorități) sînt toate acele grupuri etnice autohtone care sînt așezate pe teritoriul Republicii Ungare de cel puțin un secol, se află în minoritate numerică față de populația statului, membrii lor sînt cetățeni ai Ungariei care se deosebesc de restul populației prin propria limbă și cultură, prin tradiții, dînd în același timp dovadă de o conștiință comunitară ce-și propune păstrarea acestor valori, afirmarea și apărarea intereselor propriilor comunități istoricește constituite.” [capitolul I., articolul 1, alineatul (2)] Pe baza acestor criterii, legea numește treisprezece grupuri etnice ca minorități naționale sau etnice din Ungaria: armean, bulgar, croat, german, grec, polon, român, rutean, țigănesc, sîrb, slovac, sloven și ucrainean.

Caracteristicile demografice ale minorităților naționale și etnice

Cele treisprezece minorități naționale și etnice din Ungaria trăiesc în aproximativ 1.500 de localități din țară. Au o situație specifică, deoarece trăiesc geografic răspindite și, în general, sînt în minoritate chiar și în cadrul localității, unde trăiesc alături de maghiari și de alte minorități.

Efectivul minorităților, proporția lor în cadrul populației sînt prezentate în următorul tabel:

Recensămîntul din 1990. Date privind minoritățile (Populația totală a țării: 10.381.959 de locuitori)

I. După limba maternă

Minorități	Număr de persoane	Procentual în totalul populației
slovaci	12.745	0,1228
români	8.730	0,0841
sîrbi	2.953	0,0284
sloveni	2.627	0,0253
germani	37.511	0,3613

țigani	48.072	0,4630
armeni	37	0,0004
greci	1.640	0,0158
bulgari	1.370	0,0132
poloni	3.788	0,0365
ucraineni	674	0,0065
croați	17.577	0,1693
Total:	137.724	1,3266

II. După naționalitate

Minorități	Număr de persoane	Procentual în totalul populației
slovaci	10.459	0,1007
români	10.740	0,1034
croați	13.570	0,1307
sârbi	2.905	0,0280
sloveni	1.930	0,0186
germani	30.824	0,2969
țigani	142.683	1,3743
Total:	213.111	2,0526

Prezentăm în tabelul de mai jos datele recensămintelor dintre anii 1900 și 1990, cu privire specială asupra unor grupuri etnice mai semnificative:

I. Populația după limba maternă

Anul	Maghiari	Slovaci	Români	Sârbi	Germani	Țigani
1900	5.890.999	192.227	26.975	24.254	604.751	5.662
1910	6.730.299	165.317	28.491	26.248	553.179	9.799
1920	7.155.979	141.877	23.695	17.132	550.062	6.989
1930	8.000.335	104.786	16.221	7.031	477.153	7.841
1941	8.655.798	75.877	14.142	5.442	475.491	18.640
1949	9.076.041	25.988	14.713	5.158	22.455	21.387
1960	9.786.038	30.690	15.787	4.583	50.765	25.633
1970	10.166.237	21.176	12.624	7.989	35.594	34.957
1980	10.579.898	16.054	10.141	3.426	31.231	27.915
1990	10.222.529	12.745	8.730	2.953	37.511	48.072

II. Populația după naționalitate (1941-1990)

Anul	Maghiari	Slovaci	Români	Sârbi	Germani	Țigani
1941	8.918.868	16.677	7.565	3.629	302.198	27.033
1949	9.104.640	7.808	8.500	4.190	2.617	37.598
1960	9.837.275	14.340	12.326	3.888	8.640	56.121
1980	10.638.974	9.101	8.874	2.805	11.310	6.404
1990	10.142.072	10.459	10.740	2.905	30.824	142.683

Pe baza datelor recensământului din anul 1990, persoanele aparținând minorității românești din Ungaria trăiesc într-un număr mai mare în următoarele județe și localități:

Zona	Cu limbă maternă română	De naționalitate română
Budapesta	572	1.263
județul Pesta	250	584
județul Békés	5.658	5.041
județul Csongrád	440	496
județul Hajdú-Bihar	484	950
Total:	8.730	10.740

La recensământul din anul 1990, împărțirea pe grupe de vîrstă a persoanelor aparținind grupului etnic românesc din Ungaria care s-au declarat ca avînd limba maternă română a fost următoarea:

Total persoane cu limba maternă română:	8.730	100%
între 0—14 ani	990	11,3%
între 15—39 ani	3.006	34,4%
între 40—59 ani	2.404	27,5%
peste 60 ani	2.330	26,7%

În Ungaria, dintre cei 10,3 milioane de locuitori înregistrați în 1990, **49.252 de persoane vorbeau limba română.**

Drepturile minorităților din Ungaria

Constituția Republicii Ungare declară că minoritățile care trăiesc în Ungaria sînt factori constitutivi ai statului. Constituția le

asigură dreptul de participare colectivă la viața publică, de cultivare a culturii proprii, de folosire pe scară largă a limbii materne, dreptul la învățămînt în limba maternă și la folosirea în propria limbă a numelor de persoane.

Ținînd seama în cea mai mare măsură de convențiile și recomandările internaționale ce reglementează drepturile minorităților, ca și de aspirațiile spre autonomie ale acestora, Adunarea Națională a votat Legea cu privire la drepturile minorităților naționale și etnice, care stabilește drepturile individuale și colective ale minorităților în domeniul folosirii limbii, al învățămîntului, culturii, civilizației și al mijloacelor de informare în masă.

Legea cu privire la minorități consideră drepturile fundamentale ale minorităților ca parte specifică a drepturilor omului, în acest context minoritățile trebuind să se bucure de protecție specială. Un rol deosebit în această protecție îl are comisarul pentru minorități naționale și etnice, ombudsmanul pentru minorități, ales de Adunarea Națională în 1995.

Republica Ungară a aderat la două importante documente ale Consiliului Europei privind protecția minorităților: la Carta Europeană a Limbilor Regionale și Minoritare și la Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. În spiritul Cartei, dar ținînd seama și de posibilitățile materiale ale țării, Ungaria se angajează să folosească șase limbi minoritare (germana, româna, sirba, croata, slovena, slovaca) în învățămînt, justiție, administrație, mijloacele de informare în masă, viața economică, culturală și socială. Pe măsura ameliorării posibilităților, poate spori și numărul limbilor avute în vedere și se poate lărgi și sfera folosirii acestora.

La inițiativa președintelui republicii, Guvernul prezintă Parlamentului proiectul legii privind revizuirea Codului Penal. Revizuirea își propune să sporească protecția juridică a minorităților prin aceea că dispune pedepsirea ca un delict special a actelor săvîrșite împotriva membrilor grupurilor naționale, etnice, rasiale sau religioase, e pasibilă de pedeapsă organizarea oricărei întruniri care ațîță la ură fie împotriva națiunii maghiare, fie împotriva vreunui grup național, etnic, rasial, confesional sau de altă natură. Pe lângă cei care săvîrșesc astfel de acte, pot fi trași la răspundere și conducătorii organizațiilor care prin cadrul pe care-l oferă înlesnesc comiterea faptelor îndreptate împotriva grupurilor amintite.

Minoritățile în viața politică și publică

Anterior, cadrul organizatoric al activităților minorităților în viața publică l-au constituit exclusiv asociațiile.

Modificarea în 1994, pe baza Legii minorităților, a Legii privind alegerea autogovernării locale a făcut însă posibil ca minoritățile din Ungaria să înființeze autogovernări proprii — structuri organizatorice care funcționează ca parte a administrației și care au o sferă de acțiune mai mare decât cea a asociațiilor. Pe baza legii, la 11 decembrie 1994, a avut loc, pentru prima oară, o dată cu alegerea autogovernărilor locale, alegerea autogovernărilor locale ale minorităților. În aproximativ 1.500 de localități locuite și de minorități, a avut loc alegerea a 654 de autogovernări ale minorităților, dovedindu-se valabile 644 de alegeri. Candidații înscriși pe liste separate ale minorităților au obținut la nivelul întregii țări aproape 1.800.000 de voturi, cifră datorată și faptului că alegătorii maghiari aparținând populației majoritare au primit cu simpatie ideea autogovernărilor minorităților, în multe locuri oferindu-și votul pentru reprezentanții acestora. În cele din urmă, au luat naștere prin alegere directă 622 de autogovernări ale minorităților. În alte 45 de cazuri, reprezentanții minorităților ajunși majoritari în autogovernările la nivel de localitate au hotărât să se declare autogovernări ale minorităților. În alte 14 localități reprezentanții minorităților care au obținut cel puțin 30% din voturile pentru autogovernare au format autogovernări ale minorităților.

În anul 1994, în cadrul alegerilor de autogovernări locale, au fost alese 11 autogovernări locale ale minorității românești. Toți membrii autogovernării uneia dintre localități (Micherechi / Mékerek) sînt de naționalitate română, primarul acestei localități ocupîndu-și funcția tot în calitate de naționalitate română. Numărul de voturi obținute în calitate de candidați de persoană de naționalitate română la alegerile locale din 1994 a fost 31.795.

Autogovernările locale ale minorităților au drept de acord în cele mai importante domenii care privesc minoritățile. În problemele legate de învățămîntul și cultura pe plan local, de mijloacele locale de informare în masă, de cultivarea tradițiilor și de folosirea colectivă a limbii, autogovernarea la nivel de localitate poate lua hotăriri doar cu consimțămîntul autogovernării minorităților. În alte probleme, autogovernările minorităților au drepturi consultative.

În cadrul alegerilor generale din 1995 pentru autoguvernările minorităților, dintre grupurile etnice minoritare existente în Ungaria următoarele unsprezece naționalități au format autoguvernări de nivel național: armeană, bulgară, croată, germană, greacă, polonă, română, sîrbă, slovacă, slovenă, țigănească.

Autoguvernările de nivel național ale minorităților funcționează ca parteneri de dezbateri ai guvernului, avînd printre altele dreptul de a prelua instituțiile minorităților și de a decide în întregime în privința modului lor de funcționare.

Minoritățile incriminează faptul că la alegerile pentru Adunarea Națională pot participa, conform legii electorale în vigoare, doar partide politice, astfel încît organizațiile minorităților nu pot prezenta candidați proprii și, în pofida solicitării lor, nu pot obține nici mandate garantate. În diferite fracțiuni parlamentare pot fi întîlniți, firește, și reprezentanți din rîndul minorităților. Aceștia participă activ în cadrul Parlamentului la activitatea Comisiei pentru Drepturile Omului, Minorități și Culte, care acordă asistență în probleme de reprezentare și de susținere a intereselor minorităților. Comisia vine cu propuneri la toate recomandările care au ca obiect minoritățile și au un rol important în pregătirea repartizării mijloacelor bănești bugetare între minorități. Pe de altă parte, guvernul are în vedere o soluție provizorie prin care, pînă la reforma legii electorale, minoritățile care realizează autoguvernări de nivel național să-și poată trimite în Adunarea Națională cîte un reprezentant parlamentar cu drepturi depline.

Guvernul sprijină păstrarea identității minorităților (protecție activă a minorităților); în scopul realizării egalității șanselor, acordă minorităților un tratament distinctiv (discriminare pozitivă), insistînd asupra extinderii autonomiei juridice și culturale a minorităților.

Organizațiile de pînă în 1990 ale minorităților s-au transformat, rolul lor s-a modificat. Alături de ele sau concurînd cu ele, au luat ființă noi asociații, alternative. În centrul activității tuturor acestor organizații stau apărarea intereselor, ocrotirea culturii, cultivarea limbii și a tradițiilor. Pentru cheltuielile necesare funcționării organizațiilor minorităților, Adunarea Națională a votat pentru 1991 o subvenție bugetară de 200 de milioane, iar între 1992—1994 de 220 de milioane de forinți. Cu începere din 1995, noile autoguvernări de nivel local și național ale minorităților vor

beneficia și ele de un ajutor bugetar. În 1995, pentru buna lor funcționare, au la dispoziție 400 de milioane de forinți.

În septembrie 1990, a luat ființă instituția care răspunde de politica față de minorități a Guvernului, Oficiul pentru Minoritățile Naționale și Etnice; dintre cele mai importante sarcini ale acestuia pot fi amintite, în afara obligațiilor guvernamentale, contactul și coordonarea permanente la nivelul organizațiilor minorităților. Până la sfârșitul anului 1994, acest oficiu a administrat Fundația „Pentru Minoritățile Naționale și Etnice din Ungaria” înființată de guvern. Această fundație a repartizat în total 357,7 milioane de forinți pentru ocrotirea vieții minorităților, sprijinirea taberelor de copii, a cultivării tradițiilor, a învățămîntului în limba maternă și a vieții religioase a minorităților, ca și pentru acordarea de burse de studii. Locul fundației, care și-a încetat activitatea, este luat, de la 1 ianuarie 1995, de Fundația Publică „Pentru Minoritățile Naționale și Etnice din Ungaria”, cu sarcini de finanțare mai largi și care-și începe activitatea cu un capital de 470 de milioane de forinți.

Condițiile de trai ale minorităților

Din punct de vedere economic, integrarea minorităților din Ungaria este un proces încheiat.

Conform datelor recensămîntului din 1990, pe baza activității persoanelor aparținînd grupului etnic român s-a ajuns la următoarele date finale:

1990	De naționalitate română	Cu limba maternă română
Nr. total de persoane	10.740	8.730
Persoane care desfășoară o activitate economică și socială utilă aducătoare de venit	5.128	3.614
Persoane care desfășoară muncă fizică	3.960	2.779
Persoane care desfășoară o activitate intelectuală	1.168	835
Persoane absolvente ale învățămîntului superior	680	509

Țigani, grupul etnic minoritar cel mai numeros din țară, au fost mai loviți de recesiunea economică începută în anii '80, iar ulterior de trecerea la economia de piață. În rindul țiganilor, tradițional neinstruiți sau cu o instrucție minimă și care trăiesc adesea în zonele critice cele mai înapoiate ale țării, șomajul este mai mare de patru-cinci ori decît media pe țară. Constituie o problemă dintre cele mai grave faptul că populația țigănească participă într-o proporție deosebit de scăzută la activitatea economică legală. Rezolvarea problemelor specifice și complexe ale țiganilor depășește cadrul politicii generale în domeniul minorităților: integrarea socială a populației țigănești constituie și o problemă economică și de politică socială. În scopul ameliorării situației minorității țigănești, Biroul de Programe pentru Țigani, înființat la 1 octombrie 1994 în cadrul Oficiului pentru Minoritățile Naționale și Etnice, elaborează în prezent un vast program de gestiune a crizei. Sarcina de perspectivă a Biroului este, în afara creării bazei organizatorice și de coordonare a intereselor, necesară înfăptuirii programului, realizarea și coordonarea cooperării dintre Adunarea Națională, guvern, organele autorității de stat și administrative, respectiv alte organizații interesate.

Învățămîntul pentru minorități în Ungaria

La toate nivelurile sistemului de învățămînt din Ungaria, funcționează instituții pentru minorități. În anul de învățămînt 1993—1994, 19.680 de copii au frecventat grădinițele și 48.712 copii au învățat în școli generale cu limbă de predare maternă. Cele 15 licee, respectiv secțiile liceale (cîte trei germane și slovace, două croate și cîte una sîrbească și românească) pentru minorități cîte există în total în țară au fost frecventate de 1.878 de elevi. Instruire în limbile minorităților se desfășoară și în universități și instituțiile de învățămînt superior, în primul rînd pentru viitorii pedagogi.

Informații privitoare la învățămîntul general și mediu pentru minoritatea românească din Ungaria (în anul de învățămînt 1993—1994) sînt prezentate în tabelul următor:

Școli generale românești (instituții de sine stătătoare)

Instituții de învățământ	Numărul elevilor	Numărul pedagogilor
(Aletea / Elek, Bătania / Battonya, Chitighaz / Kétegyháza, Giula / Gyula, Micherechi / Méhkerék)	553	81

Școli generale cu secții românești:

Instituții de învățământ	Numărul elevilor	Numărul pedagogilor
(Apateu / Körösszegapáti, Săcal / Körösszakál, Bedeu / Bedő, Cenadul Unguresc / Magyar Csanád, Lökösháza, Zsáka)	403	20

Liceul românesc (instituție de sine stătătoare):

Instituții de învățământ	Numărul elevilor	Numărul pedagogilor
Giula / Gyula	122	15

Direcția pentru Minorități a Ministerului Culturii și Învățământului Public răspunde de coordonarea la nivelul statului a învățământului și culturii minorităților. Această Direcție elaborează concepția strategică a învățământului și se îngrijește de repartizarea surselor de finanțare ale statului.

Bugetul oferă un sprijin deosebit învățământului pentru minorități. Autogovernările care întrețin grădinițe și școli pentru minorități primesc, în 1995, peste subvenția cuvenită tuturor, 5.500 de forinți pentru fiecare copil de grădiniță și 16.500 de forinți pentru fiecare elev de școală generală sau medie, ca subvenție suplimentară.

În 8% dintre grădinițe, activitățile se desfășoară permanent în limba maternă, celelalte organizînd și învățămînt în limba minorităților, în general două zile pe săptămînă. În ceva mai mult de 4% dintre școlile generale se predă în limba minorităților, iar 86% dintre școli au la dispoziție 5-6 ore săptămînal pentru însușirea limbii materne. Proporția școlilor bilingve apărute în ultimul timp —

în care, pe lângă orele de studiere a limbii, două-trei discipline sînt predate și în limbile minorităților — este de aproximativ 9%.

Cele mai grele probleme le constituie învățămîntul pentru minoritatea țiganilor, aflată în situația cea mai defavorabilă, respectiv integrarea copiilor țigani, deși, cu începere din 1994, s-au făcut și în acest domeniu pași înainte. În două institute pedagogice, la Kaposvár și Zsámbék, au început cursuri de pregătire a romologilor. La Pécs, Fundația Ghandi, înființată din inițiativa organizațiilor țiganilor, a pus bazele, cu o importantă subvenție de stat, ale unui liceu cu șase clase pentru copiii țigani, iar la Budapesta și-a deschis porțile o școală profesională de doi ani pentru romi.

Resursele materiale ale țării nu permit în viitorul imediat ameliorarea radicală a situației învățămîntului pentru minorități.

Este în curs de elaborare un program de dezvoltare a învățămîntului de sine stătător pentru țigani. Obiectivul cel mai important al acestui program este să ușureze, printr-un sistem de calificare profesională corespunzătoare, situația dezavantajoasă în care se află populația țigănească pe piața forței de muncă și, printr-un sistem de colegii, să mărească șansele tinerilor țigani de a învăța și de a se specializa.

Viața culturală și religioasă a minorităților

Sistemul de instituții culturale ale minorităților naționale și etnice a luat naștere în ultimele decenii, fiind structurat pe rețeaua națională, respectiv regională de muzee și biblioteci. În ultimii ani, a sporit și numărul caselor etnografice și al colecțiilor de istorie locală. Diferitele ansambluri artistice, de dansuri, coruri, orchestre, respectiv numărul tot mai mare de societăți culturale, cluburi, cercuri de lectură și școli populare sînt instrumente importante pentru păstrarea tradițiilor culturale ale minorităților.

În Ungaria, funcționează trei teatre subvenționate de la buget ale minorităților: la Szekszárd un teatru german, la Pécs un teatru croat, iar la Pomáz un teatru sîrbesc.

În privința apartenenței confesionale ale minorităților, nu avem decît informații empirice. Germanii sînt în majoritate romano-catolici, într-o proporție mai mică evanghelici, respectiv membri ai unor culte

mici. Croații și slovenii sînt romano-catolici, sîrbii și românii fac parte din biserica ortodoxă.

Structura confesională a slovacilor diferă după zone: în regiunea dintre Dunăre și Drava, populația slovacă e romano-catolică, iar în parte de sud-est a țării — evanghelică. Grupurile locale de țigani urmează de obicei religia populației nețigănești pe lângă care trăiește.

În deceniile trecute, bisericile naționale au avut un rol hotărîtor în păstrarea identității naționale și a limbii materne a minorităților, avînd, în acest sens, și mai departe, sarcini importante.

Cea mai mare parte a românilor din Ungaria sînt de confesiune ortodoxă. Redăm în tabelul de mai jos cîteva elemente ale vieții lor religioase:

Numărul comunităților religioase ortodoxe românești	19
Numărul preoților	13
Numărul preoților misionari veniți din România	4
Subvenția pentru funcționare primită din partea statului în anul 1995	10,0 milioane ft.
Subvenția pentru scopuri culturale primită din partea statului în 1995	10,0 milioane ft.
Despăgubiri primite din partea statului în perioada 1992-1994	67,5 milioane ft.

Mijloace de informare în masă ale minorităților

Radiodifuziunea Ungară și Televiziunea Ungară pregătesc și difuzează în cadrul sarcinilor pe care le au ca servicii publice emisiuni mai multe și mai ample decît înainte destinate minorităților. În ce privește presa scrisă, în 1990 cinci publicații a cinci minorități,

iar în 1994 douăsprezece publicații a nouă minorități s-au bucurat de subvenții bugetare complete.

**Presa scrisă și electronică a minorităților naționale și etnice
din Ungaria în 1995**

Minoritatea	Publicații care au primit subvenții de la buget	Emisiuni de radio	Emisiuni de televiziune
bulgară, polonă, greacă, armeană	revistă, publicație periodică		emisiune-magazin comună de 30 min. lunar
țigănească	revistă (1), publicație lunară (3)	30 min. săptăminal	25 min. săptăminal
croată	publicație săptăminală	120 min. zilnic	25 min. săptăminal
germană	publicație săptăminală	120 min. zilnic	25 min. săptăminal
română	publicație săptăminală	120 min. zilnic	25 min. săptăminal
sîrbă	publicație săptăminală	120 min. zilnic	25 min. de două ori pe lună
slovacă	publicație săptăminală	120 min. zilnic	25 min. săptăminal
slovenă	publicație bilunară	25 min. săptăminal	25 min. de două ori pe lună

Cu începere din 1995, subvenționarea presei minorităților a fost preluată de Fundația Publică „Pentru Minoritățile Naționale și Etnice din Ungaria”. Pentru acest scop, ea are la dispoziție 150 de milioane de forinți. Fundațiile cu obiective culturale ale minorităților sprijină prin concursuri pe diferite teme apariția publicațiilor periodice sau a celor care nu se bucură de difuzare la nivel național.

În anul 1992, a luat ființă o Editură Românească de sine stătătoare. Din 1993, funcționează Institutul Românesc de Cercetări din Ungaria. A început proiectarea noului colegiu în cadrul Liceului Românesc. La Giula, s-a înființat Centrul Cultural Ortodox.

Bodáné dr. Pálok Judit

Legea cu privire la minoritățile naționale și etnice. Elaborare și instituții

Prin aprobarea, la 7 iulie 1993, a Legii privind drepturile minorităților naționale și etnice, Adunarea Națională a Republicii Ungare a reglementat o problemă de mare importanță. Legea se întemeiază pe realități specifice Ungariei; este, în același timp, în concordanță și cu documentele internaționale privind drepturile omului și ale minorităților.

Paginile care urmează își propun să prezinte momentele mai importante ale pregătirii acestui proiect de lege, conturând principalele concepții și instituții normative.

Printre preliminarii trebuie amintite proiectele concepute de dr. Mihály Samu în 1979, de dr. András Baka în 1988 și de Secretariatul pentru Minoritățile Naționale și Etnice în 1989.

În scopul gestionării sarcinilor de stat privitoare la minoritățile din țara noastră, la 30 august 1990 guvernul a înființat Oficiul pentru Minoritățile Naționale și Etnice. Una din principalele sarcini pe care i le-a stabilit a fost colaborarea la pregătirea Legii minorităților, respectiv la programul guvernamental de aplicare a acesteia.

În septembrie 1990, a fost elaborat proiectul Ministerului Justiției, care, pornind de la concepția vest-europeană în privința politicii față de minorități, a considerat că drepturile minorităților pot căpăta o afirmare deplină în cadrul regimului juridic democratic general, cu un accent deosebit pe drepturile individuale ale acestora. Față de acest proiect, Oficiul pentru Minorități a considerat că e mai bună soluția conținută în proiectul lui dr. Gáspár Bíró, în care a fost afirmată preponderența relativă a drepturilor colective, apărând astfel ca o consecință organizatorică ideea autoguvernărilor culturale investite cu statut juridic.

În decembrie 1990, organizațiile minorităților au respins proiectul portofoliului justiției, solicitând definirea principiului autoguvernării minorităților.

Guvernul a luat cunoștință de această cerință, însărcinând Oficiul pentru Minorități cu pregătirea noului proiect.

În ianuarie 1991, organizațiile minorităților au înființat Masa Rotundă a Minorităților Naționale și Etnice din Ungaria, ca un forum consultativ, de coordonare.

În această perioadă, în grupurile de lucru ale Oficiului pentru Minorități și ale Mesei Rotunde a Minorităților s-a elaborat un text paralel propriu.

În luna mai, guvernul a înființat o Comisie de Redactare. Sarcina comisiei a fost, pe lângă accelerarea activității legislative și organizarea consultărilor necesare, realizarea coordonării cu organizațiile minorităților naționale și etnice cu care s-a venit în contact, în scopul eliminării divergențelor în probleme de importanță fundamentală și principială.

În iunie, Oficiul pentru Minorități și Masa Rotundă a Minorităților au început punerea de acord a proiectelor. Dezbaterile au avut loc la nivel de experți și la nivel politic. În luna septembrie, s-a încheiat redactarea proiectului, ca rezultat al convorbirilor dintre cele două părți.

Elaborarea textului a fost îngreunată de specificul situației minorităților ce trăiesc în țară; e vorba de treisprezece minorități, ale căror drepturi — deși dispun de culturi, limbi și tradiții diferite — au fost incluse atotcuprinzător într-un proiect, apoi într-o lege comune, spre a fi codificate prin introducerea unor noi instituții juridice, care nici la nivel european nu-și prea găsesc echivalent.

Proiectul — ca și legea aprobată mai târziu — formulează principiile de bază și obiectivele legislative privitoare la apărarea activă a minorităților naționale și etnice. Afirmă punctul de vedere legislativ conform căruia minoritățile trebuie considerate valori fundamentale, și-și asumă răspunderea pentru dăinuirea acestora. Duce o politică activă în interesul păstrării identității minorităților, de promovare a limbii și culturii acestora. Tocmai de aceea, pentru înlăturarea dezavantajelor izvorite din existența minoritară, își propune crearea unor condiții care să ofere o reală posibilitate de alegere. Sprijină autoorganizarea minorităților, le garantează drepturile individuale și colective, are în vedere consolidarea identității, a toleranței, solidarității și respectul reciproc, considerând problema minorităților o chestiune a întregii societăți.

Subliniază că autoguvernările reprezintă baza sistemului democratic; Adunarea Națională consideră crearea și activitatea

autoguvernărilor minorităților ca una dintre cele mai importante condiții ale afirmării juridice specifice a minorităților.

În întregul proces de elaborare a legii, s-a ținut seama că organizațiile minorităților au protestat împotriva înregistrării, adică împotriva oricărei forme de luare în evidență ce avea loc din perspectiva aplicării legii, invocând în primul rând motive istorice.

Din această cauză, ca o soluție specifică, valabilitatea legii adoptate e dată de definirea minorității și de interpretarea comună a colectivităților ca grupuri etnice băștinașe.

O problemă importantă în cadrul dezbaterilor a constituit-o relația dintre drepturile individuale și cele colective. Prin recunoașterea acestora din urmă, apare evident că aceste drepturi nu pot fi asigurate pe deplin doar ca drepturi cetățenești individuale și că trebuie formulate și ca drepturi colective.

Dintre diferitele forme de autoorganizare ale minorităților (asociație, autoguvernare) — ținând seama de cerința formulată de Masa Rotundă a Minorităților, proiectul, iar apoi legea au luat poziție în favoarea soluției autoguvernării —, soluție sprijinită și de prevederile Constituției, ca și de documentele internaționale. Firește că există și posibilitatea autoorganizării pe baza dreptului de asociere.

În septembrie, a început coordonarea proiectului la nivelul administrației de stat, analizarea poziției portofoliilor de specialitate (ministere, organe de competență națională), a organizațiilor minorităților interesate și a organelor reprezentative.

Până la sfârșitul anului 1991, Oficiul a purtat în mai multe rânduri noi convorbiri cu caracter politic și de specialitate cu Masa Rotundă, pentru a putea cunoaște, respectiv pentru a face cunoscută în fața Comisiei de Redactare poziția privitoare la proiectul elaborat pe baza coordonării cu administrația de stat. (Amintim că la activitatea comisiei au luat parte până la sfârșit experții Mesei Rotunde.)

În decembrie 1991, proiectul de lege a fost înaintat Guvernului.

În prima jumătate a anului 1992, având în vedere complexitatea elaborării unui text coerent și date fiind concepțiile divergente exprimate de nenumărate ori, ca și necesitatea coordonării observațiilor Mesei Rotunde și ale portofoliilor de specialitate, au avut loc noi și noi dezbateri și ședințe ale comisiei, cu participarea celor interesați (reprezentanți ai portofoliilor de specialitate, reprezentanți ai minorităților, experți).

La 22 mai 1992, conducătorii organizațiilor de nivel național ale minorităților mai importante numeric au cerut Guvernului să înainteze acest proiect Adunării Naționale, în scopul promulgării cât mai rapide a legii. Și-au dat acordul în privința modului în care a fost concepută redactarea proiectului, a articolelor mai importante, lăsând rezolvarea aspectelor secundare în seama dezbaterilor parlamentare.

La începutul lunii iunie, Guvernul a înaintat Adunării Naționale proiectul de lege, a cărui dezbateri generale a început în septembrie.

În același timp cu dezbaterile parlamentare, comisia de experți înființată ad-hoc din membri ai Comisiei parlamentare pentru Drepturile Omului, Minorități și Culte, experți din cadrul celor șase partide parlamentare și ai Oficiului pentru Minorități, respectiv din reprezentanți ai organizațiilor minorităților au explicat proiectul de lege printr-un material de aproximativ 1.500 de pagini, realizat până în decembrie 1992. Comisia a aprofundat cele mai importante arii tematice pe baza consultării unor experți renumiți: problema subiectului juridic, a drepturilor individuale și colective ale minorităților, a asocierii și autoguvernării, a autonomiei culturale a minorităților, a folosirii limbii, a sistemului de garanții și a posibilității de finanțare.

Părerea Consiliului Europei în privința proiectului de lege a fost favorabilă. Definierea minorităților, a principiului liberei alegeri a identității, a drepturilor colective a fost apreciată ca deschizătoare de drumuri, iar posibilitatea realizării la nivel local și național a autoguvernărilor minorităților a fost considerată de o importanță deosebită.

Reprezentanții celor șase partide parlamentare au studiat materialele prezentate de experți și, de la sfârșitul lui ianuarie 1993, au trecut la coordonarea acestora. În cadrul acordului politic realizat în luna martie, au acceptat principiile de bază ale proiectului de lege, pe care le-au comunicat Mesei Rotunde a Minorităților și conducătorilor organizațiilor de nivel național ale minorităților.

În afara pachetului cu propuneri de modificare venite din partea celor șase partide, au mai fost primite numeroase alte propuneri individuale din partea deputaților, ca și din partea membrilor comisiilor. Paralel cu dezbaterile amănunțite a proiectului de lege, comisiile parlamentului au analizat variantele de proiect prezentate.

La ședințele Comisiei pentru Drepturile Omului, Minorități și Culte, au luat parte și reprezentanții organizațiilor naționale ale minorităților.

Așa cum am amintit, Adunarea Națională a votat legea cu o mare majoritate.

Legea a intrat în vigoare la 20 octombrie 1993, una din cele mai importante instituții juridice ale acesteia fiind autoguvernarea de nivel local și național a minorităților.

Legea minorităților pornește de la principiul constituțional conform căruia minoritățile naționale și etnice participă la puterea poporului, fiind factori constitutivi ai statului și părți integrante ale societății ungare. Această calitate trebuie să-și găsească expresia și în instituția autoguvernării. Legea a integrat așadar autoguvernările locale ale minorităților în sistemul de autoguvernări locale deja existent. Modelul autoguvernării constituie pentru minorități un mijloc de exprimare, afirmare și apărare a propriilor interese.

În toamna anului 1994, Adunarea Națională a elaborat noi legi organice, legate în mare măsură de drepturile minorităților: legea revizuită cu privire la alegerea reprezentanților și primarilor autoguvernărilor locale și legea revizuită cu privire la autoguvernările locale. Legea electorală revizuită a înlesnit în și mai mare măsură crearea autoguvernărilor locale ale minorităților.

În capitolul special din Legea revizuită privitoare la autoguvernările locale, au fost introduse reglementări noi și esențiale, ce definesc cu mai multă exactitate locul, rolul și mandatul juridic al autoguvernărilor minorităților în sistemul de autoguvernare.

Prevederile Legii revizuite cu privire la autoguvernările locale trebuie aplicate ținându-se seama de modificările cuprinse în capitolul amintit privitor la funcționarea autoguvernării locale a minorităților, capitol elaborat pe baza legii minorităților.

Legea minorităților dă posibilitate minorităților să creeze trei forme alternative de autoguvernare de nivel local: autoguvernarea la nivel de localitate a minorităților, sau autoguvernarea de nivel local a minorităților creată indirect, sau autoguvernare de nivel local a minorităților creată direct. O minoritate națională sau etnică poate realiza la nivelul unei localități doar o categorie de autoguvernare, în ordinea alternativă amintită mai sus. Între sfera sarcinilor și a competențelor autoguvernării de nivel local a minorităților creată în mod indirect și cea creată în mod direct (autoguvernare de nivel

local a minorităților) nu există nici o diferență. În schimb, sfera sarcinilor și a competențelor autoguvernării la nivel de localitate a minorităților este mai largă, cu ajutorul drepturilor suplimentare care le sînt asigurate acestea acoperind și sfera sarcinilor și a competențelor autoguvernărilor la nivel de localitate.

Misiunea fundamentală a autoguvernărilor minorităților este apărarea și reprezentarea intereselor minorităților. Autoguvernările locale ale minorităților au dreptul exclusiv de a decide în privința structurii lor organizatorice și de funcționare, a denumirii, simbolurilor, distincțiilor, sărbătorilor locale, a înființării și întreținerii de instituții. În dispozițiile pe care le emit, autoguvernările la nivel de localități nu pot depăși pentru autoguvernările locale ale minorităților cadrul prevederilor stabilite în legea minorităților; astfel, autoguvernările de nivel local ale minorităților pot decide liber cum să folosească partea de avere repartizată lor din avutul de care dispune autoguvernarea la nivel de localitate, pot lua liber hotărîri în privința bugetului, a bilanțului, a întrebuițării resurselor puse la dispoziția lor de autoguvernarea la nivel de localitate.

E semnificativă garantarea faptului că dispozițiile-cadru ale autoguvernărilor la nivel de localitate nu pot prejudicia independența autoguvernărilor minorităților.

Legea acordă autoguvernărilor locale ale minorităților drept de acord în privința dispozițiilor pe care autoguvernările la nivel de localitate le iau în probleme care se repercutează nemijlocit asupra situației minorităților în domenii ca învățămîntul, mediile, cultivarea tradițiilor, a culturii locale și folosirea colectivă a limbii, ca și în privința deciziilor individuale care se iau la numirea conducătorilor de instituții ale minorităților, respectiv la formarea de cadre aparținînd minorităților. Acest drept înseamnă că autoguvernarea la nivel de localitate poate lua hotărîri în anumite probleme doar dacă autoguvernarea locală a minorității își dă acordul.

Pe lîngă dreptul de acord, autoguvernările minorităților mai dispun de numeroase instrumente juridice de grade diferite (solicitarea de a fi informată; emiterea de propuneri; inițierea de măsuri; obiecțiuni pentru afirmarea propriilor interese, pentru canalizarea procesului de elaborare a unor decizii).

Statul asigură funcționarea autoguvernărilor minorităților în limitele stabilite de legea în vigoare a bugetului și conform repartizării decise de Adunarea Națională.

Autoguvernările de nivel național ale minorităților pot fi alese de reprezentanții autoguvernărilor locale ale minorităților, de purtătorii de cuvânt, respectiv de electorii locali. Ele gestionează reprezentarea și apărarea la nivel național, regional și județean a intereselor minorității pe care o reprezintă. Au fost investite în mai multe domenii cu drept de decizie, de acord, de avizare, exercitând o influență determinantă în elaborarea deciziilor pe care le ia statul în legătură cu minoritățile.

Sistemul autoguvernării minorităților oferă posibilitatea unei puternice reprezentări și afirmări a intereselor politice și juridice legitime la nivel local și național, întărind integrarea politică a minorităților și calitatea lor — prevăzută de Constituție — de factori constitutivi ai statului.

În Ungaria, în același timp cu alegerile generale pentru autoguvernări, au avut loc, la 11 decembrie 1994, pentru prima oară, alegerile pentru autoguvernările minorităților. În afara alegerii nemijlocite prezentate mai sus, a existat și posibilitatea ca, în cazul îndeplinirii condițiilor cerute de lege, corpul de reprezentanți să înființeze o autoguvernare a minorităților la nivel de localitate, respectiv, în mod indirect, reprezentanții — făcând parte tot din rîndul minorităților — să formeze o autoguvernare a minorității. În timpul alegerilor, minoritățile s-au bucurat de avantaje. Au luat naștere în total 688 de autoguvernări ale minorităților; în primul semestru al anului 1995, funcționau 679 de autoguvernări ale minorităților, din care 619 au fost alese direct, 46 sînt autoguvernări ale minorităților la nivel de localitate, iar 14 sînt autoguvernări ale minorităților create în mod indirect.

Minoritățile au avut posibilitatea să înființeze și în Capitală autoguvernări proprii. În primele luni ale anului 1995, dintre minoritățile prevăzute de lege comunitățile sîrbă, greacă, polonă, bulgară, germană, armeană, croată și țigănească și-au ales autoguvernări în Capitală.

Pînă la 10 aprilie 1995, cu excepția minorităților rusină și ucraineană, toate grupurile etnice băștinașe și-au putut alege autoguvernări de nivel național.

În primul semestru al anului 1995, Adunarea Națională, prin revizuirea legii minorităților, a hotărît crearea Fundației Publice „Pentru Minoritățile Naționale și Etnice din Ungaria”. Guvernul a înființat Fundația cu scopul de a sprijini activitățile legate de minorități, activitatea de ajutorare desfășurată de Fundație încadrându-se organic în sistemul complex de finanțare de către stat a minorităților. Obiectivul ei este să stimuleze, să ajute, să sprijine multilateral conservarea identității naționale și etnice a minorităților din Ungaria, cultivarea, dezvoltarea și transmiterea tradițiilor și a limbii acestora, dăinuirea culturii lor materiale și spirituale. Corpul de curatori ai Fundației e format în cea mai mare parte din persoane alese de autoguvernările de nivel național ale minorităților.

În martie 1995, Guvernul a elaborat o hotărîre referitoare la unele sarcini legate de bugetul, gospodărirea, repartizarea avutului către autoguvernări, în scopul explicării regulilor referitoare la dispozițiile financiare ale legii minorităților.

Legea minorităților pune bazele instituționale — demne de statul democratic de drept — ale asigurării existenței minorităților. O dată cu constituirea autoguvernărilor minorităților, s-a realizat, respectiv s-a încheiat trecerea de la un sistem la altul și în ce privește viața minorităților. Sistemul nu e perfect, dar sîntem convinși că eventualele probleme trebuie căutate nu la bază, ci cel mult în aspecte de detaliu.

LEGEA LXXVII DIN 1993 PRIVIND DREPTURILE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE ȘI ETNICE

Adunarea Națională,

- urmînd cele mai nobile tradiții și valori ale istoriei ungare,
- sub semnul alinierii la idealurile democrației și umanismului,
- preocupată să promoveze înțelegerea și colaborarea prietenească între popoare și națiuni,
- conștientă că o componentă a securității internaționale o constituie conviețuirea armonioasă a minorităților naționale și etnice cu națiunea majoritară,

proclamă că dreptul la identitatea națională și etnică este o parte componentă a drepturilor universale ale omului și că drepturile individuale și colective specifice ale minorităților naționale și etnice sînt libertăți cetățenești fundamentale, pe care le respectă, în Republica Ungară toate acestea căpătînd putere de lege.

Totalitatea acestor drepturi nu reprezintă un dar al majorității și nici un privilegiu al minorității, ele nu decurg din ponderea numerică a minorităților naționale și etnice, ci constituie dreptul la o altă identitate, pe baza respectării libertății individului și a păcii sociale.

Proclamînd principiile egalității și solidarității, ale apărării active a minorităților, Adunarea Națională, pe baza normelor morale și de drept universal acceptate, e călăuzită de prețuire la adresa minorităților, de respect față de valorile lor morale și istorice, de reprezentarea consecventă a intereselor vitale comune ale minorităților și națiunii ungare.

Limba, cultura materială și spirituală, tradițiile istorice, precum și alte particularități de viață specifică ale minorităților naționale și etnice cu cetățenie ungară și care trăiesc pe teritoriul Republicii Ungare sînt componente ale identității lor individuale și colective.

Toate acestea reprezintă valori deosebite; păstrarea, cultivarea și îmbogățirea nu este doar un drept fundamental al minorităților naționale și etnice, ci constituie și interesul națiunii ungare, iar în ultima instanță și al comunității statelor și națiunilor.

Avînd în vedere că autogovernările constituie baza unui regim democratic, Adunarea Națională consideră că înființarea și activitatea autogovernărilor minorităților și autonomia culturală realizată de acestea constituie unele dintre cele mai importante condiții pentru afirmarea drepturilor specifice ale minorităților.

Pornind de la realitatea conviețuirii istorice, Adunarea Națională asigură, și prin această lege, toate acele drepturi care nu sînt, pentru persoanele aparținînd minorităților, în calitatea lor de cetățeni ai Ungariei, ca și pentru comunitățile lor, doar drepturi ale omului, ci și drepturi politice cu ajutorul cărora se poate asigura păstrarea identității lor naționale sau etnice. Scopul acestei legi este ca, în temeiul principiilor cuprinse în Documentul Final de la Helsinki, să creeze bazele instituționale pentru ca viața minoritară să poată fi trăită ca atare, inclusiv întreținerea de legături libere, viabile cu țările și națiunile mamă. Elaborînd această lege, Adunarea Națională a Republicii Ungare este călăuzită de dorința creării unei Europe fără frontiere, a diminuării și lichidării dezavantajelor izvorîte din existența minoritară, fiind condusă de intenția dezvoltării în continuare a sistemului de instituții democratice necesare în acest scop.

Pentru îndeplinirea acestor obiective, în scopul cuprinderii drepturilor persoanelor aparținînd minorităților naționale și etnice și ale comunităților acestora într-un tot unitar, respectiv în vederea asigurării afirmării acestor drepturi și a reglementării modalității de validare a lor — ținînd seama de prevederile dreptului internațional, de Carta ONU, de Declarația Universală a Drepturilor Omului, de Convenția Internațională privind Drepturile Cetățenești și Politice, de Carta de la Paris, de Convenția Juridică Europeană privind Drepturile Omului, precum și de principiile consfințite în Constituția Republicii Ungare, Adunarea Națională elaborează următoarea lege:

CAPITOLUL I

Dispoziții fundamentale

Art. 1

(1) Efectul acestei legi se extinde asupra tuturor persoanelor de cetățenie ungară care trăiesc pe teritoriul Republicii Ungare și care se consideră pe ele isele că aparțin unei minorități naționale sau etnice, respectiv asupra comunităților acestor persoane.

(2) Conform prezentei legi, minorități naționale și etnice (în continuare: minorități) sînt toate acele grupuri etnice autohtone care sînt așezate pe teritoriul Republicii Ungare de cel puțin un secol, se află în minoritate numerică față de populația statului, membrii lor sînt cetățeni ai Ungariei care se deosebesc de restul populației prin propria limbă și cultură, prin tradiții, dînd în același timp dovadă de o conștiință comunitară ce-și propune păstrarea acestor valori, afirmarea și apărarea intereselor propriilor comunități istoricește constituite.

Art. 2

Efectul prezentei legi nu se extinde asupra refugiaților, imigranților, a cetățenilor străini cu domiciliul în Ungaria și a apatrizilor.

Art. 3

(1) Minoritățile care trăiesc în Republica Ungară participă la puterea poporului: sînt factori constitutivi ai statului [Constituția, articolul 68, alineatul (1)]. Cultura lor e parte a culturii Ungariei.

(2) Dreptul la identitate națională sau etnică este un drept fundamental al omului, care privește deopotrivă individul și colectivitatea.

(3) Fiecare minoritate e îndreptățită să existe și să dăinuiască în calitate de colectivitate națională sau etnică.

(4) Toate comunitățile minoritare și persoanele aparținînd unei minorități au dreptul să trăiască nestîngenit pe pămîntul unde s-au născut, respectiv să țină neîngrădit legătura cu pămîntul natal. Dreptul la pămîntul natal nu înseamnă doar libertatea de a întreprinde

legături cu propriul loc natal și protejarea acestui drept, ci și libertatea de a întreține legături cu locul de naștere sau de baștină al părinților, părinților adoptivi, strămoșilor, cu vechea patrie, cultura și tradițiile acesteia și protejarea acestui drept.

(5) Discriminarea de orice natură a minorităților este interzisă.

Art. 4

(1) Republica Ungară interzice orice politică ce:

- are ca țel sau rezultat asimilarea minorității în națiunea majoritară;
- își propune modificarea în detrimentul minorității a compoziției naționale sau etnice pe teritoriile locuite de minorități;
- persecută o minoritate națională sau etnică ori o persoană aparținând unei minorități din cauza apartenenței ei, le îngreunează condițiile de existență, le stânjenește în exercitarea drepturilor lor;
- vizează expulzarea sau strămutarea forțată a unei minorități naționale sau etnice.

(2) În cadrul relațiilor sale internaționale, Republica Ungară ia atitudine împotriva tuturor tendințelor politice care conduc la consecințele enumerate la alineatul (1). Pentru asigurarea protecției împotriva unei asemenea politici, apelează și la mijloacele dreptului internațional și la tratatele internaționale.

(3) La trasarea limitelor teritoriale ale unităților administrative și ale circumscripțiilor electorale, pe parcursul elaborării proiectelor de dezvoltare a localităților și obiectivelor economice, respectiv de ocrotire a mediului înconjurător, Republica Ungară ține seama de geografia locală, relațiile, interesele economice și tradițiile împămintenite ale minorităților naționale sau etnice.

Art. 5

(1) În Republica Ungară, minoritățile au dreptul constituțional să-și creeze autogovernări locale și de nivel național.

(2) Misiunea principală a autoguvernărilor minorităților este apărarea și reprezentarea intereselor minorităților prin exercitarea sarcinilor și competenței stabilite prin prezenta lege pentru aceste autoguvernări.

(3) În scopul îndeplinirii acestor atribuții, prezenta lege reglementează modul de înființare a autoguvernărilor, drepturile, obligațiile acestora, condițiile de funcționare, precum și legăturile lor cu organele statului.

Art. 6

Republica Ungară asigură îndeplinirea egalității în drepturi și prin măsuri vizând eliminarea inegalității șanselor [Constituția, articolul 70/A, alineatul (3)].

CAPITOLUL AL II-LEA

Drepturile individuale ale [persoanelor aparținând] minorităților

Art. 7

(1) Asumarea și declararea apartenenței la un grup sau o minoritate națională, etnică (în continuare: minoritate) reprezintă dreptul exclusiv și inalienabil al individului. Nimeni nu poate fi obligat să facă declarații privind apartenența sa la un grup minoritar.

(2) Dreptul la identitate națională și etnică și asumarea și afirmarea apartenenței la o asemenea minoritate nu exclud recunoașterea dublei sau multiplei ascendențe identitare.

Art. 8

Cetățeanul care aparține unei minorități naționale sau etnice are, cu prilejul recensământului populației, dreptul să-și declare secret și nenominalizat apartenența la minoritate.

Art. 9

Persoana care aparține unei minorități are dreptul la șanse politice și culturale egale, pe care statul este obligat să le susțină cu măsuri eficiente.

Art. 10

Participarea la viața publică a persoanelor care aparțin unei minorități nu poate fi îngădită. În vederea exprimării și apărării

intereselor lor, aceștia — conform reglementărilor constituționale — pot înființa asociații, partide, alte organizații obștești.

Art. 11

Persoanele care aparțin unei minorități au dreptul la respectarea tradițiilor minoritare la nivel de familie, la cultivarea relațiilor familiale, la celebrarea în limba maternă a sărbătorilor de familie și la solicitarea desfășurării în limba maternă a ceremonialelor religioase legate de acestea.

Art. 12

(1) Persoana care aparține unei minorități are dreptul la alegerea liberă a postnumelui/pre numelui propriu și al copilului său, la înscrierea în registrul de stare civilă și la marcarea în actele oficiale — în condițiile stabilite de normele juridice — a numelui de familie și a postnumelui/pre numelui în conformitate cu regulile limbii materne. În cazul înscrierii cu alte caractere decît cele latine, folosirea concomitentă a scrierii fonetice cu litere latine este obligatorie.

(2) La cerere, înscrierea în registrul de stare civilă, precum și întocmirea celorlalte acte personale se pot face bilingv — în conformitate cu cele precizate la alineatul (1).

Art. 13

Persoana care aparține unei minorități are dreptul:

- a) să-și cunoască, să-și cultive, să-și îmbogățească, să-și transmită limba maternă, istoria, cultura și tradițiile proprii;
- b) să participe la învățămîntul în limba maternă, să-și însușească cultura în această limbă;
- c) să beneficieze de apărarea datelor personale privind apartenența sa la o minoritate, în conformitate cu prevederile unei legi speciale.

Art. 14

Persoana care aparține unei minorități are dreptul să întrețină relații atît cu instituțiile de stat și obștești ale țării-mamă și ale națiunii a cărei limbă o vorbește, cît și cu minoritățile care trăiesc în alte țări.

CAPITOLUL AL III-LEA

Drepturile colective ale minorităților

Art. 15

Păstrarea, cultivarea, întărirea și transmiterea spre moștenire a identității minorității constituie un drept colectiv inalienabil al minorităților.

Art. 16

Minoritățile au dreptul la cultivarea și dezvoltarea tradițiilor istorice și limbii proprii, la păstrarea și îmbogățirea culturii lor materiale și spirituale.

Art. 17

Minoritățile pot înființa organizații obștești, autoguvernări locale și de nivel național.

Art. 18

(1) Posturile publice de radio și televiziune asigură — în conformitate cu dispozițiile unei legi speciale — realizarea și difuzarea regulată a emisiunilor minorităților naționale sau etnice.

(2) Pe teritoriile locuite de minorități, statul sprijină — și prin convenții internaționale — receptarea emisiunilor de radio și televiziune provenite din țara-mamă.

(3) Comunitățile minorităților au dreptul:

- a) să inițieze crearea de condiții pentru învățământul în limba maternă sau pentru învățarea limbii materne (în limba maternă și în limba maghiară) în sistemul educativ din grădinițe, în învățământul general, mediu și superior;
- b) să înființeze — în condițiile prevăzute de lege — rețea proprie de instituții de educație, învățământ, cultură și știință de nivel național.

(4) Republica Ungară asigură — în condițiile stabilite de lege — dreptul comunităților minoritare de a-și ține nestingherit manifestările și sărbătorile proprii, de a-și păstra, îngriji și transmite

spre moștenire monumentele arhitectonice, culturale și religioase, precum și drepturile privind folosirea propriilor simboluri.

Art. 19

Minoritățile și organizațiile lor au dreptul să edifice și să întrețină relații internaționale atotcuprinzătoare și nemijlocite.

Art. 20

(1) Minoritățile au dreptul la reprezentare parlamentară în modul prevăzut printr-o lege specială.

(2) Adunarea Națională alege ombudsmanul pentru drepturile minorităților naționale și etnice. Sarcinile organizatorice și pregătirile sînt asigurate de Oficiul Ombudsmanului din Adunarea Națională. În cazul ombudsmanului parlamentar care răspunde de drepturile minorităților naționale și etnice, printre altele se aplică dispozițiile Legii nr. LIX/1993 referitoare la ombudsmanul parlamentar pentru drepturile cetățenești.

(3) Ombudsmanul parlamentar pe problemele minorităților naționale și etnice soluționează problemele care intră sub incidența acestei legi.

CAPITOLUL AL IV-LEA

Autogovernările minorităților

Art. 21

(1) Unele minorități pot crea, în conformitate cu cele stabilite prin prezenta lege, autogovernări ale minorităților la nivel de localitate în comune, orașe și sectoarele Capitalei, autogovernări locale ale minorităților realizate sau indirect, sau direct, respectiv autogovernări ale minorităților de nivel național.

(2) În legătură cu alegerea ca reprezentant local a cetățenilor care aparțin minorităților, se aplică dispozițiile Legii nr. LXIV/1990 privind alegerea reprezentanților autogovernărilor locale și a primarilor, modificată cu articolul 64 al prezentei legi.

Art. 22

(1) Se poate declara autogovernare minoritară la nivel de localitate acea autogovernare la nivel de localitate în corpul constituit al căreia

mai mult de jumătate dintre reprezentanți au fost aleși în calitate de candidați ai unei minorități naționale sau etnice.

(2) Dacă dintre reprezentanții corpului constituit al autoguvernării cel puțin 30 la sută au fost aleși ca și candidați ai uneia și aceleiași minorități, acești reprezentanți, pot să creeze, pentru fiecare minoritate în parte, o autoguvernare minoritară locală constituită din cel puțin 3 persoane (în continuare: autoguvernare minoritară locală creată indirect).

Art. 23.

1) Corespunzător prevederilor articolelor 51—54 ale Legii nr. LXIV/1990 privind alegerea reprezentanților autoguvernărilor locale și a primarilor, modificată prin articolul 64 al acestei legi, cetățenii cu drept de vot— prin alegere directă pot — să creeze o autoguvernare minoritară locală (în continuare: autoguvernare minoritară locală creată direct).

(2) Numărul membrilor corpului constituit al autoguvernării minoritare locale creat direct este de 3 membri pentru o comună sub 1.300 de locuitori, de 5 membri, pentru comuna cu peste 1.300 de locuitori, de 7 membri în oraș, de 9 membri, în orașul cu statut de județ și în sectorul de Capitală.

(3) Autoguvernarea minoritară locală creată direct își alege singură conducătorii, în conformitate cu normele stabilite de majoritatea acestui corp constituit.

(4) Membrul autoguvernării minoritare locale create direct care nu este reprezentant al autoguvernării devine — prin alegerile desfășurate conform articolelor 51—54 ale Legii nr. LXIV/1990 privind alegerea reprezentanților autoguvernărilor locale și a primarilor, modificată cu articolul 64 al prezentei legi — membru al corpului constituit al autoguvernării minoritare locale create direct.

(5) O minoritate poate să creeze într-o localitate doar o singură autoguvernare minoritară locală realizată indirect, respectiv, în lipsa acesteia, o singură autoguvernare minoritară locală constituită direct.

(6) Autoguvernarea minoritară locală constă indirect și direct (în continuare împreună: autoguvernare minoritară locală) au aceleași sarcini și competențe stabilite prin prezenta lege.

(7) O minoritate poate să fie reprezentată în autoguvernarea la nivel de localitate de către un purtător de cuvânt numai dacă minoritatea reprezentată de el nu dispune de autoguvernare minoritară locală.

Art. 24

Dispozițiile legii privind autoguvernările locale, dacă prezenta lege nu dispune altfel trebuie aplicate corespunzător la autoguvernările minoritare la nivel de localitate respectiv la autoguvernările minoritare locale.

Sarcinile și competențele autoguvernărilor minoritare la nivel de localitate și ale autoguvernărilor minoritare locale

Art. 25

(1) Autoguvernarea minoritară este persoană juridică. Sarcinile și competențele autoguvernărilor minoritare la nivel de localitate sint stabilite, în afară de sarcinile și competențele stabilite pentru autoguvernările la nivel de localitate, de dispozițiile prezentei legi.

(2) În cadrul soluționării treburilor obștești de interes local, autoguvernările minoritare la nivel de localitate sint obligate — în concordanță cu cele cuprinse în alineatul (1) — să asigure afirmarea drepturilor populației maghiare care trăiește în localitate în minoritate numerică, respectiv a drepturilor altor minorități naționale sau etnice.

Art. 26

(1) Autoguvernarea minoritară la nivel de localitate și autoguvernarea minoritară locală poate să se adreseze în orice problemă referitoare la situația minorității la șeful organului de administrație publică competent și autorizat, pentru:

- a) a cere informații;
- b) a face propuneri;
- c) a iniția măsuri;
- d) a ridica obiecții împotriva unor practici din activitatea instituțiilor, practici care lezează drepturile minorităților, împotriva unei hotărâri unilaterale, ca și pentru a iniția schimbarea hotărârii, revocarea acesteia.

(2) Șeful organului competent și autorizat este obligat — în situația definită la alineatul (1) — să dea un răspuns pertinent în termen de 30 de zile.

(3) Dacă conducătorul organului nu e competent sau autorizat în ce privește obiectul sesizării, acesta este obligat ca în interval de 3 zile să transfere sesizarea la organul competent și autorizat.

Art. 27

(1) Autogovernarea minoritară locală decide conform competenței sale — în cadrul dispozițiilor emise de autogovernarea la nivel de localitate — asupra:

- a) structurii organizatorice și regimului de funcționare;
- b) bugetului, bilanțului, utilizării resurselor puse la dispoziție de către autogovernare;
- c) folosirii patrimoniului pus la dispoziția ei din patrimoniul autogovernării la nivel de localitate, în conformitate cu prevederile prezentei legi;
- d) denumirii, simbolurilor, respectiv a distincțiilor acordate de autogovernarea minoritară locală, ca și asupra condițiilor și normelor de atribuire a acestora;
- e) sărbătorilor locale ale minorității reprezentate de ea;
- f) în cadrul normelor de drept, asupra ariei monumentelor protejate și a locurilor comemorative, respectiv a normelor locale de protecție a acestora

(2) La inițiativa autogovernării minoritare locale, în vederea realizării sarcinilor stabilite prin lege, corpul constituit al reprezentanților autogovernării la nivel de localitate este obligat să stabilească — prin indicarea exactă a obiectelor de inventar și a mijloacelor financiare — care sînt bunurile ce urmează să fie date în folosința autogovernării minorității la nivel local.

(3) Autogovernarea minoritară locală, în cadrul propriei competențe, poate să pună bazele și să întrețină instituții — în limitele resurselor pe care le are la dispoziție — în special în domeniile:

- a) învățămîntului public local;
- b) mediilor scrise și electronice locale;
- c) cultivării tradițiilor;
- d) culturii.

(4) Are dreptul, în cadrul resurselor pe care le are la dispoziție:

- a) să înființeze și să se îngrijească de funcționarea unor întreprinderi, a altor organisme cu caracter economic;
- b) să organizeze concursuri;
- c) să creeze burse.

(5) Dacă pentru exercitarea drepturilor autoguvernării minoritare locale este necesară decizia autoguvernării la nivel de localitate, corpul constituit al reprezentanților este obligat să pună pe ordinea de zi a proximei ședințe inițiativa în acest sens a autoguvernării minoritare locale; dacă decizia intră în competența altui organ de autoguvernare, atunci, în interval de 30 de zile de la depunere, organul respectiv este obligat să ia o decizie.

Art. 28

Oficiul primăriei, creat de autoguvernarea la nivel de localitate, este obligat — în conformitate cu cele stabilite prin regulamentul de organizare și funcționare — să sprijine activitatea autoguvernărilor minoritare locale.

Art. 29

(1) Dispozițiile autoguvernării la nivel de localitate care privesc populația minoritară, în această calitate a ei, dispoziții în domeniul învățământului public local, al mijloacelor locale de informare în masă, al cultivării tradițiilor și culturii locale, respectiv în domeniul utilizării colective a limbii, pot fi elaborate de corpul constituit al reprezentanților doar cu acordul autoguvernării minoritare locale care reprezintă această populație.

(2) Pentru numirea conducătorilor instituțiilor minoritare, respectiv pentru adoptarea deciziei autoguvernării la nivel de localitate, care se referă și la pregătirea persoanelor ce aparțin minorității, este nevoie și de acordul autoguvernării minoritare locale respective. În cazul în care nu există autoguvernare minoritară locală, este nevoie de opinia purtătorului de cuvânt local al minorității, respectiv, în lipsa acestuia, de opinia asociației locale a minorității respective.

(3) Organul împuternicit cu dreptul de acord, respectiv cu dreptul de avizare se pronunță în termen de 30 de zile de la comunicarea sesizării definite în alineatele (1) și (2), respectiv de la înregistrarea

acesteia. Depășirea termenului atrage după sine pierderea acestui drept.

Art. 30

(1) Autogovernarea minoritară la nivel de localitate, respectiv autogovernarea minoritară locală pot să întrețină legături cu orice organizație, asociație a minorităților, pot să incheie cu acestea înțelegeri de colaborare.

(2) Organizațiile, instituțiile, asociațiile minorităților pot participa, în aceleași condiții cu autogovernările minoritare la nivel de localitate și cu autogovernările minoritare locale, la concursurile de stat organizate în domeniile culturii, învățămîntului, științei etc. ale naționalităților.

Autogovernarea minoritară de nivel național

Art. 31

(1) Autogovernarea minoritară de nivel național (în continuare: autogovernarea de nivel național) se poate constitui conform prevederilor prezentei legi.

(2) Autogovernarea de nivel național este aleasă de electorii minorităților. Fiecare reprezentant al autogovernării la nivel de localitate, care a fost ales reprezentant al minorității, reprezentantul autogovernării minoritare locale, ca și purtătorul de cuvînt sînt electori ai minorității. Dacă în cadrul corpului constituit al reprezentanților autogovernării unei localități minoritatea respectivă nu are reprezentant minoritar sau purtător de cuvînt, ori minoritatea respectivă nu dispune în localitate de autogovernare minoritară locală, alegerea electorului poate fi inițiată de trei cetățeni cu drept de vot care trăiesc în localitatea respectivă și care se declară ca aparținînd minorității respective.

(3) La inițiativa a cel puțin trei cetățeni cu drept de vot aparținînd aceleiași minorități trebuie convocată o adunare electorală.

Art. 32

(1) Adunarea electorală este convocată de comisia electorală locală. Pentru fiecare minoritate națională și etnică, trebuie desfășurată cite o adunare, la care pot participa cetățenii cu drept de vot care au

domiciliul permanent în localitate. Locul și data adunării trebuie aduse la cunoștință printr-un anunț.

(2) Adunarea electorală trebuie ținută în termen de 60 de zile de la runda a doua a alegerilor generale pentru reprezentanții și primarii autoguvernărilor locale.

(3) Pentru alegerea electorului este îndrituită adunarea locuitorilor care aparțin uneia și aceleiași minorități ce trăiește în localitate. Adunarea electorală e statutar constituită dacă sînt prezentate cel puțin 10 persoane. Participanții decid asupra alegerii electorului folosind buletine de vot completate pe baza unei propuneri public exprimate, prin vot secret, cu majoritate simplă de voturi.

(4) În localitatea dată, o minoritate poate să aleagă doar un singur elector, un elector poate să-și asume doar un singur mandat.

(5) Faptul dacă la alegeri au participat numai cetățeni cu drept de vot ai localității este verificat de comisia electorală locală, pe baza listelor nominale întocmite de notarul local.

Art. 33

(1) În urma adunărilor electorale, comisiile electorale locale fac cunoscute Comisiei Electorale Naționale, în interval de 3 zile, numele electorilor aparținînd aceleiași minorități, aleși la adunările de alegere a electorilor.

(2) Comisia Electorală Națională convoacă adunarea electorilor în interval de 30 de zile de la termenul stabilit prin alineatul (2) al articolului 32.

(3) Una și aceeași minoritate națională sau etnică poate să înființeze o singură autoguvernare de nivel național. Mai multe minorități naționale și etnice pot realiza o autoguvernare comună, asociată la nivel național.

Art. 34

Membrii adunării generale a autoguvernării de nivel național sînt aleși de către electori din rîndurile lor, prin vot secret, cu aplicarea corespunzătoare a prevederilor referitoare la votul pentru lista mică, din legea privind alegerea reprezentanților și primarilor autoguvernărilor locale. Pe buletinul de vot se trece fiecare candidat

care dispune de 10 % din sprijinul electorilor. Ședința de constituire e statutară dacă la ea participă cel puțin trei pătrimi din electorii aleși.

Sfera sarcinilor și competențelor autoguvernării de nivel național

Art. 35

(1) Mandatul membrilor adunării generale a autoguvernării de nivel național se încheie în ziua primei convocări a noii adunări generale. Ședința de constituire a noii adunări generale trebuie convocată în termen de 30 de zile de la alegerea reprezentanților pentru adunarea generală.

(2) Dacă nu a fost aleasă o nouă adunare generală, autoguvernarea de nivel național își încetează existența.

Art. 36

(1) Autoguvernarea de nivel național asigură reprezentarea și apărarea la nivel național, respectiv teritorial (regional, județean) a intereselor minorității reprezentate de ea. Minoritatea poate să înființeze instituții în interesul realizării autonomiei sale culturale și armonizează funcționarea acestora.

(2) Autoguvernarea de nivel național este persoană juridică.

(3) În cazul încetării activității autoguvernării de nivel național, patrimoniul acesteia intră în posesia Fondului Minorităților Naționale și Etnice (în continuare: Fond), în conformitate cu alineatul (3) al articolului 55. Fondul ia în administrare patrimoniul ajuns astfel în posesia sa și este obligat să se îngrijească de păstrarea acesteia. În cazul în care autoguvernarea de nivel național care și-a încetat activitatea se reconstituie, Fondul este obligat să se îngrijească de retrocedarea patrimoniului.

Art. 37

Autoguvernarea de nivel național — în limitele prevederilor legale — decide independent în ce privește:

- a) sediul, organizarea și regimul său de funcționare;
- b) bugetul propriu, bilanțul, stabilirea inventarului bunurilor;
- c) dimensionarea patrimoniului inițial;

- d) denumirea, simbolurile;
- e) sărbători de nivel național ale minorităților reprezentate de ea;
- f) distincțiile proprii, condițiile și normele de atribuire a acestora;
- g) principiile și modalitățile de folosire a canalelor de radio și televiziune aflate la dispoziția sa;
- h) principiile de folosire a timpului de programe ale radioului și televiziunii publice pus la dispoziția sa;
- i) publicarea propriilor comunicate de presă;
- j) înființarea propriilor instituții, regulamentelor de organizare și funcționare, întreținerea și funcționarea acestora;
- k) organizarea funcționării teatrului;
- l) realizarea și întreținerea unor spații de expunere muzeală, a unei colecții publice care să dispună de un cerc de colectare la nivel național;
- m) întreținerea unei biblioteci a minorității;
- n) înființarea și organizarea funcționării unui institut de profil artistic, a unui științific, a unei edituri;
- o) întreținerea unor instituții de învățământ mediu și superior de interes de interes național;
- p) crearea și organizarea funcționării unui serviciu de consultanță juridică;
- r) respectiv îndeplinirea altor sarcini stabilite prin lege ca fiind de competența ei.

Art. 38

(1) Autogovernarea de nivel național:

- a) își exprimă opinia în legătură cu proiectele legislative care au tangență cu aspecte specifice ale minorității reprezentate de ea, inclusiv dispozițiile adunărilor generale județene, și la nivelul Capitalei;
- b) poate să ceară, de la organele de administrație publică, informații în problemele care privesc grupurile minoritare reprezentate poate să facă propuneri în interesul acestora, poate să inițieze măsuri în probleme care intră în competența lor;
- c) colaborează la supravegherea profesională a învățământului minoritar general, mediu și superior al minorității pe care o reprezintă cu organele de stat competente.

(2) Organul administrației publice sesizat conform punctului b) al alineatului (1) procedează potrivit prevederilor alineatelor (2) și (3) ale articolului 26.

(3) În procesul de elaborare a normelor juridice privitoare la conservarea și îngrijirea localităților istorice și a monumentelor de arhitectură care aparțin minorităților, autogovernarea de nivel național are drept de acord, în cazul elaborării de dispoziții cu același conținut ale autogovernării acest drept avându-l autogovernarea minoritară locală. În cazul în care nu există autogovernare minoritară locală, drept de acord are purtătorul de cuvânt local al minorității, respectiv, în lipsa acestuia, asociația locală a minorității date.

(4) La elaborarea materiei de bază pentru învățământul minoritar — cu excepția învățământului superior — autogovernării interesate de nivel național îi revine dreptul de acord.

Art. 39

Autogovernarea de nivel național poate, în cadrul activității sale, să organizeze concursuri și să creeze burse.

CAPITOLUL AL V-LEA

Purtătorul de cuvânt local al minorităților

Art. 40

(1) Conform alineatului (5) al articolului 12 al Legii nr. LXV/1990 privind autogovernările locale (în continuare: legea autogovernărilor), purtătorul de cuvânt local al minorității (în continuare: purtător de cuvânt) are dreptul:

- a) dacă nu este reprezentant al autogovernării la nivel de localitate, să participe cu drept consultativ la dezbateră ordinii de zi a corpului constituit al reprezentanților, respectiv la dezbateră ordinii de zi cu tangențe minoritare ale oricărei comisii, inclusiv ședințele cu ușile închise;
- b) să propună primarului, președintelui comisiei dezbateră problemelor ce țin de competența corpului constituit al reprezentanților, a comisiei și care privesc situația minorităților;

- c) să inițieze verificarea de către corpul constituit al reprezentanților a deciziei referitoare la minorități a comisiei;
- d) să solicite, în cadrul ședințelor corpului constituit al reprezentanților și ale comisiei, lămuriri primarului, notarului și președintelui comisiei, în probleme legate de situația minorităților și care intră în competența autoguvernării;
- e) în vederea îndeplinirii sarcinilor, să solicite primarului și notarului informațiile necesare și concursul în rezolvarea problemelor;
- f) să recomande ca primarul, notarul și funcționarul competent să ia măsuri în problemele care privesc minoritatea ca atare;
- g) la recomandarea sa, corpul constituit al reprezentanților să se adreseze organului competent în probleme referitoare la situația minorității, în conformitate cu prevederile alienatului (1) al articolului 101 din legea autoguvernărilor.

(2) Pe baza inițiativei definite la punctul b) al alineatului (1), primarul și președintele comisiei sînt obligați să supună proximei ședințe a corpului constituit al reprezentanților și a comisiei propunerea purtătorului de cuvînt. Corpul constituit al reprezentanților și comisia decid în privința includerii problemei pe ordinea de zi, respectiv în ce privește modul pregătirii acesteia.

(3) În cazul în care purtătorul de cuvînt solicită în ședința corpului constituit al reprezentanților, a comisiei lămuriri din partea primarului, a notarului, a președintelui comisiei, el trebuie să primească un răspuns pertinent în cadrul ședinței sau, în scris, cel mai tîrziu în termen de 15 zile de la data ședinței.

(4) La cererea purtătorului de cuvînt, intervenția sa trebuie consemnată în procesul-verbal al ședinței corpului constituit al reprezentanților, a comisiei, respectiv — dacă și-a prezentat intervenția în scris — aceasta trebuie anexată la procesul-verbal.

(5) Pe baza inițiativei definite la punctul b) al alineatului (1), corpul constituit al reprezentanților nu poate amîna sau scoate de pe ordinea de zi dezbaterea problemei — cu tangențe privind situația minorităților — trecute pe ordinea de zi conform prevederilor alineatului (2) -decit la solicitarea purtătorului de cuvînt.

(6) Înaintea elaborării dispozițiilor autoguvernării — cu tangențe privind drepturile și obligațiile minorității, — respectiv înaintea

adoptării măsurilor care influențează în general situația minorității, organul competent al autoguvernării este obligat să solicite opinia purtătorului de cuvânt.

Art. 41

(1) La cererea purtătorului de cuvânt, patronul acestuia este obligat să îl scutească de executarea obligațiilor de serviciu pe perioada necesară îndeplinirii sarcinilor pe care le are. Deficitul salarial suferit din această cauză e compensat de corpul constituit al reprezentanților. Pe baza acestui venit, purtătorul de cuvânt are dreptul să beneficieze și de asigurări sociale.

(2) Purtătorului de cuvânt trebuie să i se aplice normele care reglementează recuperarea cheltuielilor, recompensele și onorariile în cazul consilierilor.

(3) Prevederile alineatelor (1)—(2) nu afectează drepturile și obligațiile referitoare la calitatea de membru al corpului constituit al reprezentanților autoguvernării, în cazul în care purtătorul de cuvânt este concomitent și reprezentant al autoguvernării.

CAPITOLUL AL VI-LEA

Autoadministrarea culturală și în domeniul învățămîntului a minorităților

Art. 42

Conform prezentei legi, se consideră ca limbi folosite de minorități limbile armeană, bulgară, croată, germană, greacă, polonă, română, rusină, sîrbă, slovacă, slovenă, țigănească (romani, respectiv beață) și ucraineană.

Art. 43

(1) Statul recunoaște limbile materne ale minorităților din Ungaria ca factor de coeziune comunitară, sprijinind — acolo unde acest lucru e solicitat — învățarea acestora în instituții de învățămînt ce nu țin de autoguvernările minoritare la nivel de localitate, conform prevederilor alineatelor (2)—(4), respectiv ale articolelor 44—49.

(2) Copilul care aparține unei minorități beneficiază, respectiv poate să beneficieze, conform deciziei părinților sau tutorilor acestuia, de

învățămînt în limba maternă, respectiv pentru însușirea limbii materne (în limba maternă și limba maghiară) sau în limba maghiară.

(3) Învățămîntul în limba maternă sau pentru însușirea limbii materne se poate desfășura în funcție de posibilitățile și cerințele locale, în grădinițe, școli, clase sau grupe școlare ale minorităților.

(4) În cazul cererii părinților sau reprezentantului legal a opt elevi aparținînd uneia și aceleiași minorități, este obligatorie constituirea, respectiv organizarea funcționării clasei sau grupeii de elevi pentru minorități.

Art. 44

Cheltuielile suplimentare legate de învățămîntul în limba maternă sau pentru însușirea limbii materne, conform articolului 43, sînt suportate — în condițiile prevăzute de lege — de către stat, respectiv de către autoguvernarea locală.

Art. 45

(1) În procesul de elaborare a prevederilor legii învățămîntului public și învățămîntului superior, de definire a mecanismului și conținutului activității instructiv-educative, precum și de control al acestei activități, trebuie afirmate în consens cu această lege interesele minorităților din domeniul învățămîntului și corespunzător autonomiei lor culturale.

(2) În vederea diminuării dezavantajelor existente în școlarizarea minorității țigănești, pot fi create condiții specifice de învățămînt.

(3) Pentru minorități, în instituțiile lor de învățămînt și educație, înființate conform alineatelor (3)—(4) ale articolului 43, trebuie asigurate predarea etnologiei minorității, a istoriei minorității și a țării-mamă, cunoașterea tradițiilor și valorilor culturale ale acestora.

Art. 46

(1) Autoguvernările locale și cele ale minorităților colaborează la elaborarea cerințelor vizînd învățămîntul pentru minorități și la organizarea acestuia.

(2) Asigurarea instruirii pedagogilor de limbă maternă pentru învățămîntul în limba maternă și pentru cel destinat însușirii limbii materne este sarcina statului.

(3) Statul se îngrijește și prin intermediul convențiilor internaționale ca persoanele care aparțin minorității să participe, în cadrul unor instituții de peste hotare în care se predă în limba minorității și care se îngrijesc de afirmarea culturii acesteia, la un proces de instruire complet parțial, respectiv postuniversitar și științific.

(4) În scopul realizării prevederilor alineatului (2), statul sprijină angajarea în Ungaria, ca profesori invitați, a unor cadre didactice din țara-mamă, respectiv din țara în care se vorbește limba minorității.

(5) În măsura în care persoanele care aparțin minorității își continuă studiile într-o țară în care funcționează universități, școli superioare, respectiv alte instituții de învățămînt, instituții în care se predă în limba lor maternă și care se îngrijesc de afirmarea culturii acesteia, diplomele și alte certificate obținute acolo trebuie considerate, cu respectarea legilor și a acordurilor internaționale, ca avînd valoare egală cu diplomele și certificatele obținute în Republica Ungară.

Art. 47

Autogovernarea minoritară a la nivel de localitate și autogovernarea minoritară locală poate să preia o instituție de învățămînt de la un alt organ numai cu condiția, să poată asigura nivelul de pînă atunci al învățămîntului. Mărimea sprijinului pe care îl acordă statul instituției cedate nu poate scădea din cauza preluării.

Art. 48

(1) Cei care nu aparțin minorității date pot utiliza instituția de învățămînt a minorității doar dacă instituția dispune de locuri neocupate și după satisfacerea cerințelor minorității în cauză. Admiterea (înscrierea) se poate face pe baza unor norme publicate în prealabil.

(2) Predarea limbii maghiare trebuie asigurată — în numărul de ore și la nivelul necesar însușirii ei — și în instituția de învățămînt a minorității.

(3) În localitățile în care populația de limbă maghiară — sau o altă minoritate națională ori etnică — este în minoritate numerică,

autogovernarea la nivel de localitate este obligată să asigure, conform prevederilor legii, învățământul în limba maghiară, respectiv învățământul în limba maternă sau pentru însușirea limbii materne pentru copiii cu altă limbă maternă.

Art. 49

(1) Organizațiile minorităților, putînd desfășura activitate culturală pot să înființeze în acest scop — în limitele reglementărilor legale — instituții care să întrețină relații internaționale.

(2) Autogovernarea de nivel național are dreptul să înființeze și să întrețină teatru minoritar, spațiu de expunere muzeală, colecție publică cu cerc de colectare la nivel național, bibliotecă, editură, institut cultural, artistic și științific de nivel național. Pentru realizarea acestor scopuri, poate să solicite ajutor material de la bugetul statului.

(3) Aprovizionarea minorității cu literatură în limba maternă este asigurată prin sistemul bibliotecilor minorităților.

(4) În localitățile în care nu a fost înființată autogovernare la nivel de localitate a minorității, punerea la dispoziția populației minoritare a unor produse editoriale de limbă maternă constituie sarcina obligatorie a autogovernării respective la nivel de localitate.

(5) Dreptul de colectare pentru colecția publică minoritară nu se extinde asupra documentelor care, potrivit normelor legale în vigoare privind arhivele, trebuie predate spre păstrare arhivelor.

Art. 50

(1) Statul asigură editarea manualelor și producerea de materiale didactice necesare pentru învățământul minorităților.

(2) Statul sprijină:

- a) colecționarea mărturiilor materiale ale culturilor minorităților, crearea și îmbogățirea colecțiilor publice;
- b) activitatea editorială și activitatea de publicare a periodicelor minorităților;
- c) publicarea legilor și comunicatelor de interes public în limba maternă a minorităților;

- d) desfășurarea în limba maternă a ceremonialelor religioase legate de evenimentele familiale ale membrilor minorității, respectiv desfășurarea în limba maternă de către biserici a activităților religioase pentru minorități.

CAPITOLUL AL VII-LEA

Folosirea limbii

Art. 51

- (1) În Republica Ungară, oricine își poate folosi oricând și oriunde limba maternă. Statul este obligat să asigure — în cazurile stabilite printr-o lege specială — condițiile folosirii limbilor minorităților.
- (2) În cursul proceselor civile și penale, ca și în procedurile administrației publice, folosirea limbii materne este asigurată de legile de procedură respective.

Art. 52.

- (1) În Adunarea Națională, deputatul care aparține unei minorități își poate folosi și limba maternă.
- (2) În corpul constituit al reprezentanților autoguvernării locale, reprezentantul minorității își poate folosi și limba maternă. Dacă intervenția s-a făcut în limba unei minorități, textul în limba maghiară al intervenției sau un rezumat al acestuia trebuie anexat la procesul-verbal al ședinței.
- (3) Dacă în localitate trăiesc persoane care aparțin unei minorități, corpul constituit al reprezentanților poate dispune întocmirea proceselor-verbale, respectiv redactarea hotărârilor, pe lângă limba maghiară, și în limba minorității date. În caz de interpretare controversată, autentică e varianta în limba maghiară

Art. 53

În conformitate cu cerințele autoguvernării minoritare locale care funcționează pe teritoriul din competența sa, autoguvernarea la nivel de localitate este obligată să asigure ca:

- a) publicarea deciziilor și aducerea la cunoștință a anunțurilor să se facă — pe lângă limba maghiară — și în limba maternă a minorității;

- b) formularele folosite în cursul procedurilor administrației publice să fie puse la dispoziție și în limba maternă a minorității;
- c) inscripționarea plăcilor pe care se face cunoscută denumirea localității și a străzii, a instituțiilor publice, a organelor prestatoare de servicii sau anunțurile privind funcționarea acestora să poată fi citite — pe lângă modul de formulare și de scriere în limba maghiară, cu conținut și formă identice — și în limba minorității.

Art. 54

În localitățile în care trăiește o populație care aparține unei minorități, la ocuparea posturilor locale de funcționari și angajați publici trebuie asigurată — pe lângă respectarea cerințelor profesionale generale — angajarea de persoane care cunosc și limba maternă a minorității date.

CAPITOLUL AL VIII-LEA

Sprijinirea minorităților, modul de gospodărire a autoguvernărilor minoritare, patrimoniul acestora

Art. 55

- (1) Pentru acoperirea cheltuielilor financiare necesare afirmării drepturilor minorităților care trăiesc în Ungaria, statul acordă sprijin în conformitate cu alineatele (2)—(4).
- (2) În condițiile hotărâte de legea bugetului aflată în vigoare, statul:
 - a) va acorda sprijin normativ suplimentar pentru activitatea educativă desfășurată de grădinițe, respectiv pentru învățământul în limba maternă (sau pentru însușirea limbii materne) a minorităților;
 - b) în proporțiile hotărâte de Adunarea Națională, asigură funcționarea autoguvernărilor minorităților naționale și etnice, respectiv sprijină funcționarea organizațiilor obștești ale minorităților naționale sau etnice;
- (3) Adunarea Națională — în termen de un an de la intrarea în vigoare a acestei legi — va înființa, în scopul sprijinirii minorităților, respectiv a activităților desfășurate în interesul acestora, Fondul Minorităților Naționale și Etnice (în continuare: Fond) în conformitate cu cele de mai jos:

- a) Sursa Fondului este bugetul central.
- b) Cheltuielile legate de funcționarea Fondului trebuie acoperite din Fond.
- c) Din Fond trebuie sprijinite cu prioritate și în mod determinant activități în interesul minorităților, sprijinirea funcționării autogovernărilor minoritare și a altor organizații rămânând, în continuare, în competența decizională a Adunării Naționale.
- d) Organul de decizie al Fondului este curatoriu, avîndu-l în frunte pe membrul guvernului însărcinat cu problemele minorităților naționale și etnice. În acest corp constituit își vor trimite cîte un reprezentant — prin mandat nominal — autogovernările de nivel național ale minorităților, partidele care dispun de fracțiuni parlamentare în Adunarea Națională, ministrul de interne, ministrul culturii și învățămîntului public, ministrul finanțelor, respectiv președintele Oficiului pentru Minoritățile Naționale și Etnice. Dacă o minoritate ce intră sub incidența prezentei legi nu își creează autogovernare de nivel național, reprezentantul ei va fi desemnat împreună de către acele asociații și organe ale minorității care există la data publicării legii referitoare la Fond. Dacă aceasta nu se întîmplă pînă la ședința de constituire a curatorului, corpul constituit al reprezentanților va coopta o personalitate de prestigiu care aparține respectivei minorități.
- e) Deciziile curatorului vor fi adoptate cu majoritate simplă de voturi.

(4) În scopul sprijinirii obiectivelor prevăzute în alineatul (3), Adunarea Națională poate înființa o fundație (fundații), dacă în cadrul acesteia (acestora) proporția bugetului de stat nu depășește 60 la sută.

Art. 56

La sprijinirea materială a minorităților, pot să participe organizați, fundații și persoane particulare din țară și străinătate. În cazul unor donații din străinătate destinate sprijinirii culturii minorităților, statul poate să asigure — în cadrul unor prevederi juridice speciale — facilități vamale sau scutiri de vamă.

Art. 57

Controlul folosirii legale a ajutoarelor financiare acordate de stat se realizează — corespunzător regimului utilizării mijloacelor financiare ale statului — de către Controlul Financiar de Stat.

Patrimoniul autoguvernărilor minorităților

Art. 58

(1) Asupra patrimoniului autoguvernărilor minoritare la nivel de localitate trebuie aplicate — cu derogările prevăzute de prezenta lege — normele juridice privind patrimoniul autoguvernărilor la nivel de localitate.

(2) Autoguvernarea minoritară își poate asigura condițiile financiare necesare funcționării în general din următoarele surse:

- a) contribuția de la bugetul de stat;
- b) contribuția din partea autoguvernării la nivel de localitate sau județene;
- c) venituri proprii (inclusiv venituri rezultate din activități proprii);
- d) sprijin din partea unor fundații;
- e) sprijin primit din partea unor organizații din țară și străinătate;
- f) venituri provenite din bunurile aflate în folosință;
- g) donații.

Art. 59

(1) Patrimoniul necesar pentru îndeplinirea sarcinilor și atribuțiilor autoguvernării minoritare — de pe teritoriul corespunzător aflat în proprietatea autoguvernării locale — trebuie dat în folosința autoguvernării minoritare locale. Aceasta nu poate împiedica îndeplinirea sarcinilor și atribuțiilor autoguvernării locale.

(2) Pentru asigurarea condițiilor de funcționare a autoguvernărilor minoritare de nivel național, autoguvernarea competentă pe plan local este obligată să pună la dispoziția acestora, în termen de 3 luni de la constituire — pe baza unei compensații de stat — o clădire sau o parte de clădire cu un spațiu util de 150-300 m.p. și pe care s-o folosească în exclusivitate, în condițiile în care înființarea are loc în primii doi ani bugetari de la intrarea în vigoare a acestei legi.

(3) Asupra dreptului de folosință și a regimului de predare se vor aplica în mod corespunzător reglementările general privitoare la patrimoniul autoguvernărilor locale.

(4) Instituțiile patronate de autoguvernările minoritare locale sau de nivel național intră, în ce privește contribuția normativă de stat, în categoria instituțiilor nonguvernamentale cu activități umanitare.

Art. 60

(1) Constituie proprietatea autoguvernării minoritare la nivel de localitate, a autoguvernării minoritare locale, respectiv a autoguvernării minoritare de nivel național (în continuare: autoguvernare minoritară) toate acele bunuri imobile și mobile care au fost date în proprietatea acestora, sub orice fel de titlu, de către persoane juridice, particulare și fizice.

(2) În ce privește bunul imobil sau mobil dat în proprietate, autoguvernarea minoritară dispune de drepturile și obligațiile de proprietar conforme normelor generale privind dobândirea dreptului de proprietate prin transfer.

(3) Autoguvernarea minoritară poate participa la activități productive din categoria celor în care responsabilitatea ei nu depășește valoarea aportului patrimonial.

(4) Exercițarea drepturilor de proprietar care privesc autoguvernarea minoritară ține exclusiv de competența adunării corpului constituit al reprezentanților, respectiv a adunării generale.

(5) În cazul desființării autoguvernării minoritare locale, întregul său patrimoniu mobil și imobil intră în proprietatea autoguvernării la nivel de localitate, care este obligat însă ca în cazul reînființării autoguvernării minoritare să predea în proprietatea acesteia un patrimoniu de aceeași valoare cu cel preluat.

CAPITOLUL AL IX-LEA

Dispoziții finale

Art. 61

(1) În baza acestei legi, în Ungaria sînt considerați grupuri etnice autohtone: armenii, bulgarii, croații, germanii, grecii, polonezii, românii, rusinii, sîrbii, slovacii, slovenii, țigani și ucrainenii.

(2) În măsura în care și o altă minoritate, în afara celor enumerate la alienatul (1), dorește să dovedească faptul că se încadrează în condițiile prevăzute de această lege, cel puțin 1000 de cetățeni cu drept de vot care se declară că aparțin acestei minorități pot să-și prezinte inițiativa cetățenească în acest domeniu la președintele Adunării Naționale. În cadrul procedurii, trebuie aplicate dispozițiile Legii nr. XVII/1989 privind referendumul și inițiativa cetățenească.

(3) Uniunile naționalităților care funcționează în prezent hotăresc de sine stătător în privința funcționării lor în continuare, a desființării sau a reorganizării lor.

Art. 62

(1) Guvernul — prin atragerea ministerelor și a organelor de competență națională vizate, cu concursul comisariatului republicii — sprijină prin intermediul Oficiului pentru Minoritățile Naționale și Etnice, afirmarea drepturilor și intereselor specifice ale minorităților și se îngrijește de asigurarea condițiilor necesare.

(2) Guvernul este obligat să individualizeze în cadrul proiectului legii bugetului, în primii doi ani bugetari de la intrarea în vigoare a legii, „o limită de compensare a minorităților” în sumă de cîte 500 de milioane de forinți. Pe seama acesteia trebuie compensate pierderile justificabile provocate unei autoguvernări la nivel de localitate date prin instalarea autoguvernării minoritare de nivel național și — în măsura în care se dovedește necesar — a celor locale. Pentru examinarea solicitărilor de compensare, trebuie înființată o comisie condusă de președintele Oficiului pentru Minoritățile Naționale și Etnice, comisie în care trebuie asigurată reprezentarea echitabilă a minorității vizate, ca și a respectivei autoguvernări.

(3) Guvernul analizează cel puțin la doi ani o dată situația minorităților care trăiesc pe teritoriul Republicii Ungare informind Adunarea Națională despre acest lucru.

Art. 63

(1) Legea nr. LXV/1990 cu privire la autogovernările locale și prevederile altor reglementări legale referitoare la autogovernările locale trebuie aplicate în concordanță cu prevederile acestei legi.

(2) Alineatul (1) al articolului 1 al decretului-lege nr. 19/1989 privind situația juridică a persoanelor recunoscute ca refugiați se completează cu punctul g) de mai jos:

„ g) nu li se cuvin drepturile, respectiv nu le revin obligațiile prevăzute în Legea nr. LXXVII/1993.”

(3) Numărul membrilor adunării generale a autogovernării de nivel național convocate pentru prima oară e stabilit de adunarea electorilor între 13 și 53.

(4) Autogovernările minoritare de nivel național beneficiază o singură dată, în scopul asigurării cheltuielilor lor de funcționare, de repartizarea unui patrimoniu după cum urmează:

Țigani	60 milioane Ft
Croați	30 milioane Ft
Germanii	30 milioane Ft
Românii	30 milioane Ft
Slovacii	30 milioane Ft
Armenii	15 milioane Ft
Bulgarii	15 milioane Ft
Grecii	15 milioane Ft
Polonezii	15 milioane Ft
Rusinii	15 milioane Ft
Sîrbii	15 milioane Ft
Slovenii	15 milioane Ft
Ucrainenii	15 milioane Ft
Total	300 milioane Ft

(5) În acest scop, din partea care se disponibilizează din patrimoniul investițional al statului trebuie individualizată o cotă în conformitate cu normele referitoare la utilizarea titlurilor de compensație.

(6) În măsura în care nu este afectată suma necesară funcționării, autoguvernările minoritare de nivel național pot transmite o anumită cotă din acest patrimoniu autoguvernărilor minoritare locale.

Art. 64

(1) Această lege — cu excepția alineatelor (2) și (3) ale articolului 20 — intră în vigoare la 90 de zile de la publicare. Intrarea în vigoare a alineatelor (2) și (3) ale articolului 20 este reglementată printr-o lege specială.

(2) În același timp, în locul capitolului al XI-lea al Legii nr. LXIV/1990 privind alegerea reprezentanților autoguvernărilor locale și a primarilor, intră în vigoare în ziua fixării alegerilor generale din 1994 pentru autoguvernări următoarea prevedere:

„CAPITOLUL AL XI-LEA

Apărarea drepturilor minorităților naționale și etnice

Art.48 (1) În scopul apărării drepturilor minorităților naționale și etnice, prevederile legii trebuie aplicate în condițiile și cu completările prevăzute în acest capitol.

(2) Dacă persoana propusă candidat al minorității naționale sau etnice își face cunoscută — printr-o declarație juridică unilaterală — această calitate la deschiderea foii de recomandare, atunci aceasta trebuie menționată pe buletinul de vot. La solicitarea candidatului, numele său trebuie trecut pe buletinul de vot și în limba maternă a minorității naționale sau etnice.

(3) În ultima zi a campaniei electorale, Radiodifuziunea Ungară și Televiziunea Ungară, respectiv studiourile locale asigură, pe lângă sintezele electorale, un spațiu de emisie special pentru candidații minorităților naționale și etnice.

Art. 49 (1) Dacă pe baza rezultatului alegerilor pe lista mică nu obține mandat nici un candidat al minorității, atunci

- a) trebuie stabilit numărul de voturi egal cu jumătate din numărul de voturi valabil exprimate pentru candidatul care a obținut mandat cu cel mai mic număr de voturi pe lista mică;
- b) obține mandat fiecare candidat al minorității care realizează mai multe voturi decât cele stabilite la punctul a).

(2) Cu mandatul obținut conform alineatului (1), sporește efectivul, stabilit de articolul 8, al corpului constituit al reprezentanților la nivelul localității.

Art. 50 (1) În sistemul de alegeri cu două scrutinuri, în alegerea pe liste candidații minorităților naționale și etnice din circumscripțiile electorale individuale pot să candideze separat pe minorități, dar pot lua parte, pe minorități, și pe o listă comună independentă (în continuare: listă minoritară independentă).

(2) Pentru participarea cu o listă minoritară independentă nu e necesară atingerea pragului de o pătrime stabilit prin articolul 29, dar pe baza listei minoritare independente nu se poate participa cu listă pentru Capitală.

(3) Candidatul minoritar al circumscripției electorale individuale poate să comunice în scris, cu cel puțin 17 zile înainte de alegeri, comisiei electorale locale că nu dorește să participe pe listă minoritară.

(4) Pe buletinul de vot pe bază de listă trebuie trecute în ordine alfabetică numele tuturor candidaților listei minoritare.

(5) Lista minoritară independentă obține mandat conform alineatului (4) al articolului 45. Dintre candidații care participă pe listă, va deveni deputat acela care a primit cele mai multe voturi în circumscripția electorală individuală.

(6) Dacă în urma rezultatului votării lista minoritară independentă nu obține mandat,

- a) trebuie căutat cel mai mic număr cu care se mai poate obține mandat [alineatul (4) al articolului 45] și trebuie stabilită jumătatea acestuia;
- b) fiecare listă minoritară independentă care obține un număr mai mare de voturi decât cel stabilit la punctul a) primește un mandat.

(7) În cazul în care candidatul listei minoritare independente a fost ales deputat în circumscripția electorală individuală, trebuie șters de pe listă, în locul lui trecând candidatul care urmează în ordinea numărului de voturi obținute.

(8) Cu mandatul obținut conform prevederilor alineatului (6), sporește efectivul corpului constituit al reprezentanților la nivel de localitate, stabilit la articolul 9.

Art. 51 (1) Alegerile directe pentru autogovernarea minoritară locală (în continuare: alegerile pentru autogovernarea minoritară locală) și rezultatul acestora le stabilește comitetul electoral local. Alegerile trebuie fixate cu 50 de zile înainte de alegerile pentru autogovernarea la nivel de localitate, în aceeași zi cu acestea.

(2) Alegerile pentru autogovernarea minoritară locală trebuie fixate dacă acestea sînt cerute de cel puțin 5 cetățeni cu drept de vot care se declară că aparținînd aceleași minorități și au domiciliul permanent în localitatea respectivă.

(3) Fixarea alegerilor pentru autogovernarea minoritară locală trebuie inițiată în scris, în termen de 7 zile de la anunțarea alegerilor pentru autogovernarea la nivel de localitate. Modelul de inițiativă este conținut în anexa nr. 1.

(4) O minoritate poate să creeze în localitatea dată o singură autogovernare minoritară locală.

(5) Alegerile se pot desfășura dacă există cel puțin atîția candidați cît este numărul deputaților minoritari care pot fi aleși.

Art. 52 (1) Candidat pentru autogovernarea locală a minorității naționale sau etnice este acela pe care l-au propus — conform normelor generale referitoare la candidaturi — cel puțin cinci cetățeni cu drept de vot ai circumscripției electorale.

(2) Restricția prevăzută la alineatele (3) și (4) ale articolului 25, respectiv a alineatului (1) al articolului 27 nu se referă la stabilirea candidaturii reprezentantului autogovernării minoritare locale.

(3) Orice cetățean care are domiciliul permanent în localitate și se angajează să reprezinte minoritatea așa cum e definită de legea privind drepturile minorităților naționale și etnice poate fi desemnat

să candideze pentru corpul constituit al autoguvernării minoritare locale.

Art. 53 (1) La alegerile pentru autoguvernarea minoritară locală pot participa din localitatea respectivă toți aceia care au dreptul să aleagă reprezentanții autoguvernării la nivel de localitate. Modelul buletinului de vot este conținut de anexa nr. 2.

(2) Alegerile pentru autoguvernarea minoritară locală se desfășoară într-o singură rundă. Alegerile se validează dacă dintre persoanele ce figurează pe listele nominale de alegători voturile a 5 la sută sau a 100 de alegători în comune și a 5 la sută sau a cel puțin 500 de alegători în orașe, orașele cu statut de județ și în sectoarele Capitalei au fost valabil exprimate.

(3) Vor deveni reprezentanți în autoguvernarea minoritară locală candidații care — potrivit numărului reprezentanților eligibili — au obținut cele mai multe voturi.

(4) Candidații care au obținut același număr de voturi vor primi mandat conform ordinii înscrierii lor în buletinul de vot.

(5) Candidatul care nu a obținut nici un vot nu poate fi reprezentant.

(6) Dacă cetățenii cu drept de vot aleg un număr mai mic de reprezentanți decât numărul membrilor corpului constituit al autoguvernării minoritare locale, corpul poate funcționa pînă la următoarele alegeri și cu un efectiv mai mic. Numărul membrilor nu poate fi mai mic de doi.

(7) Dacă autoguvernarea minoritară locală nu se constituie prin alegeri directe, la inițiativa a 5 cetățeni cu drept de vot se pot desfășura noi alegeri doar peste un an.

(8) Dacă mandatul unui deputat în autoguvernarea minoritară locală încetează, acestuia îi succedă următoarea persoană, în ordinea numărului de voturi obținute. Dacă nu există un asemenea candidat, mandatul rămîne liber pînă la următoarele alegeri.

Art. 54. Termenele procedurii și datele alegerilor pentru autoguvernarea minoritară locală le stabilește comisia electorală locală, care le publică prin anunț.”

(3) Alineatul (1) al articolului 31 din Legea nr. LXIII/1992 privitoare la apărarea datelor personale și la publicitatea datelor de interes obștesc se înlocuiește după cum urmează:

„Art. 31 (1) Comisarul pentru apărarea datelor este ajutat în activitatea sa de Biroul pentru apărarea datelor, al cărui regulament de organizare și funcționare e stabilit de comisarul pentru apărarea datelor.”

(4) Alineatul (1) al articolului 36 din Legea nr. LXIII/1992 privitoare la apărarea datelor personale și la publicitatea datelor de interes obștesc se înlocuiește după cum urmează:

„Art. 36 (1) În termen de patru luni de la intrarea în vigoare a capitolului al IV-lea (articolele 23—31) al prezentei legi va trebui ales comisarul pentru apărarea datelor.”

(5) Guvernul este împuternicit să emită ordine referitoare la reglementarea detaliată a aspectelor financiare ale legii.

(6) Comisia Electorală Națională este împuternicită să emită directive și să ia poziție în ce privește aspectele electorale ale legii și aplicarea acesteia.

Art. 65

(1) Stabilirea efectivului demografic al unor minorități se realizează pe un buletin special, cu prilejul alegerilor de reprezentanți pentru autogovernările locale și primari. Comisia de numărare a voturilor remite cetățenilor cu drept de vot, la solicitarea acestora, acest buletin special.

(2) Pe acest buletin special cetățeanul cu drept de vot are posibilitatea să declare cărei minorități consideră că îi aparține. Alegătorii pot indica pe buletinul special chiar și mai multe naționalități, respectiv etnii, în scopul asigurării recunoașterii dublei sau multiplei ascendențe identitare. Textul buletinului special este conținut în anexa nr. 3 a legii.

(3) Cetățeanul cu drept de vot introduce, în cabina de votare, buletinul special într-un plic separat, pe care îl depune în prezența comisiei de numărare a voturilor într-o urnă separată.

(4) Comisia de numărare a voturilor numără buletinele speciale pe categorii de minorități naționale, respectiv etnice. Cetățenii cu drept de vot care indică două sau mai multe minorități trebuie numărați la toate minoritățile respective.

(5) În privința numărării persoanelor care aparțin unor minorități naționale respectiv etnice, comisia de numărare a voturilor întocmește procese-verbale separate. Ținând seama de cerințele păstrării secretului, aceste procese-verbale se pot întocmi într-un singur exemplar și nu pot conține liste nominale.

(6) Membrii comisiei de numărare a voturilor vor semna *manu propria* procesele-verbale întocmite separat pentru fiecare minoritate în parte. Președintele comisiei de numărare a voturilor înaintează fără întârziere comisiei electorale locale procesul-verbal, împreună cu buletinele speciale legate împreună. Nimeni în afara membrilor comisiei electorale, locale, respectiv a șefilor grupului electoral de lucru nu poate avea acces la procesul-verbal înaintat.

(7) Comisia electorală locală stabilește pe baza acestor procese-verbale efectivul cetățenilor cu drept de vot care aparțin minorităților naționale și etnice și întocmește despre acest efectiv, separat pe fiecare minoritate în parte, un proces-verbal centralizator în două exemplare. Exemplarul întâi îl trimite comisiei electorale a capitalei și celei teritoriale, iar exemplarul al doilea îl păstrează, în scopul verificării statistice ulterioare a centralizării. Nimeni în afara membrilor comisiei electorale teritoriale și locale, respectiv a șefilor grupului electoral de lucru nu poate avea acces la procesele-verbale centralizatoare.

(8) Comisia electorală a Capitalei și teritorială, pe baza proceselor-verbale centralizatoare, stabilește efectivul pe Capitală și județe al unor minorități, după care întocmește un buletin statistic în două exemplare; exemplarul întâi îl trimite la direcția la nivel de Capitală și cea județeană ale Oficiului Central de Statistică, exemplarul al doilea îl păstrează. Foile statistice trebuie în continuare verificate, minuite și folosite conform dispozițiilor cuprinse în prezenta lege și ale legii privind apărarea datelor și a informațiilor statistice.

(9) Exemplarele al doilea ale proceselor-verbale centralizatoare, respectiv buletinele speciale trebuie păstrate de către șeful grupului electoral local de lucru în așa fel încât acestea să nu fie accesibile celor neautorizați. După publicarea datelor statistice referitoare la efectivul fiecărei minorități naționale și etnice, exemplarele al doilea și buletinele speciale trebuie distruse neîntârziat. Executarea distrugerii este supravegheată din oficiu de către comisia electorală a capitalei și teritorială.

Árpád Göncz
Președintele Republicii

György Szabó
Președintele Adunării Naționale

Anexa 1 la Legea nr. LXXVII/1993

Modelul inițierii alegerii autoguvernării minoritare locale

Către Comisia Electorală Locală

..... numele localității

Denumirea autoguvernării minoritare
locale a cărei constituire
se solicită

Numele inițiatorului

Adresa stabilă

Semnul de identificare

Declarația inițiatorului referitoare la
faptul că dispune de drept de vot,
respectiv cărei minorități
declară că aparține

semnătura proprie

Data ziua..... luna..... 19....

Anexa 2 la Legea nr. LXXVII/1993

**Modelul buletinului de vot pentru alegerea reprezentantului
autoguvernării minoritare locale**

Denumirea localității

Alegerea reprezentanților auto-
guvernării minoritare locale

ziua..... luna..... 19....

1. Denumirea minorității
naționale și etnice	numele candidatului
numele candidatului
numele candidatului
2. Denumirea minorității
naționale și etnice	numele candidatului
numele candidatului
numele candidatului
X. Denumirea minorității
naționale și etnice	numele candidatului
<i>numele candidatului</i>
numele candidatului

Se poate vota numai pentru o singură minoritate și în acest cadru, pentru candidați.

Buletinul de vot pe care se votează mai multe minorități este nul.
Buletinul de vot pe care s-a făcut semn în dreptul numelui mai multor candidați decît numărul reprezentanților care pot fi aleși, este nul.

Votarea minorității și a candidaților se face prin marcarea în cercul din dreptul numelui respectiv cu două linii întretăiate, de exemplu:
x, +.

Anexa 3 la Legea nr. LXXVII/1993

Buletin statistic privind stabilirea anonimă a efectivului minorităților naționale și etnice

Dv., ca cetățean maghiar, avînd în vedere posibilitățile de mai jos, pe baza limbii materne, a limbii folosite cel mai des în familie, a valorilor și tradițiilor culturale cele mai apropiate Dv., cărei (căror) minorități sau grup etnic considerați că aparțineți?

- armean
- bulgar
- croat
- german
- grec
- maghiar*
- polonez
- român
- rusin
- sîrb
- slovac
- sloven
- țigan (rom)
- ucrainean

* Denumirea „maghiar” servește pentru ca cineva care se consideră ca aparținînd, în același timp, minorității și majorității să poată exprima dubla sa ascendență identitară.

Dacă Dv. aparțineți în același timp mai multor minorități, puteți indica mai multe posibilități.

Posibilitatea publicării datelor cuprinse în buletinul statistic este reglementată de Legea nr. LXXVII/1993, articolul 65, cu privire la drepturile minorităților naționale și etnice. Enumerarea

de mai sus conține minoritățile naționale și etnice care figurează în lege.

Acest buletin statistic urmează să fie prelucrat, fără menționarea numelui, în conformitate cu prevederile articolului 65 al Legii nr. LXXVII/1993, cu privire la drepturile minorităților naționale și etnice, și pe baza prevederilor legii cu privire la apărarea datelor și a informațiilor statistice.